

REVISTA DE ANTROPOLOGIE CULTURALĂ

Sibiu, nr. 6/ 2023

COMITETUL DE REDACȚIE

COMITETUL DE REDACȚIE

Director șef de ediție: Maria Sabău

Redactor-șef de ediție: Alexa-Nicoleta Dicu

Grafică: Anca-Alexandra Mihăilescu, Constantina Ivașcu, Daria Bârsan, Felicia Drăghici, Laura Cornea

Galeria foto: Petra Morariu

Serviciu foto: Petra Morariu

Corectori: Anca-Alexandra Mihăilescu, Constantina Ivașcu, Daria Bârsan, Leonard Maior

Relații publice: Alexa-Nicoleta Dicu, Laura Cornea, Maria Nanulescu, Petra Morariu, Roxana Matulescu

Redactor șef: lect. Univ. dr. Maria Șpan

Revista de Antropologie Culturală apare anual, din 2018, și este realizată de studenții din anul II, de la specializările Conservare și Restaurare/ Studiul Patrimoniului și Managementul Bunurilor Culturale/ Istorie din cadrul Departamentului de Istorie, Patrimoniu și Teologie Protestantă al Facultății de Științe Socio-Umane, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu

Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu

Imagine de copertă față și verso: Roxana Matulescu

Pe coperta din față, este reprezentată o fată iubitoare de datini. Mielul alb simbolizează puritatea. Coperta verso ilustrează perseverența în execuția simplității, totul fiind legat veșnic într-un cerc perfect din frunze de nuc, frunzele reprezentând persoanele care, împreună, au putut duce mai departe tradițiile.

Poveste imagine: Roxana Matulescu

Adresa redacției: Bulevardul Victoriei, nr. 5-7, Sibiu

TEL.: 075914419

revista.rac@ulbsibiu.ro

<https://magazines.ulbsibiu.ro/rac/alias>

<https://reviste.ulbsibiu.ro/rac/ro/>

Facebook: Revista de Antropologie Culturală

Instagram: rac_sibiu_

ISSN 2734 – 5793

ISSN-L 2734 – 5793

CUPRINS

EDITORIAL	3
CREDINȚE ȘI SUPERSTIȚII	
Maria Cornaciu, <i>Strigoii în viziunea locuitorilor din comuna Ionești, județul Vâlcea</i>	5
POVESTEA LUCRURILOR	
Natalia Bzovîi, <i>Fântânile din Dănuțeni, Republica Moldova</i>	7
Alexa Nicoleta Dicu, <i>Jucării de altădată: păpuși din pănuși de porumb. Interviu cu Dicu Georgeta (Tanti Gicuța) din Galați</i>	9
Marius-Gabriel Rus, <i>O mașina manuală de spălat rufe, din Munții Apuseni – piesă etnografică de excepție</i> ... 11	
POVEȘTI DE SUFLET	
Felicia Drăghici, <i>Icoana sufletului. Un articol despre artistul popular și totodată artist plastic profesionist Benonia Centea, din Sibiu</i>	14
Anca Alexandra Mihăilescu (căs. Costea), <i>Împletind amintiri cu Tanti Lizeta</i>	18
Ioana-Petra Morariu, <i>Interviu cu Valerica Nițescu despre Muzeul de icoane pe sticlă „Pr. Zosim Oancea” Sibiel</i>	22
Maria Nanulescu, <i>Vecinătățile satului Nocrich, județul Sibiu</i>	25
RĂDĂCINI	
Răzvan-Ovidiu Cândea, <i>CUM SE FACE UN ARBORE GENEALOGIC? Ghidul unui cercetător amator pentru alt cercetător amator</i>	28
Christian Michael Thellmann, <i>Aciliu - în căutarea originilor</i>	31
RITURI DE TRECERE	
Andreea-Emilia Pruteanu, <i>Batistele miresei din Comuna Voineasa, Județul Vâlcea</i>	34
Denisa-Margareta Galfi, <i>Obiceiuri de nuntă din localitatea Bozed, județul Mureș</i>	37
Dafina Bârcă, <i>Priveghiul în satul Feneș, județul Caraș-Severin – din momentul decesului până în ziua înmormântării</i>	40
Laura Cornea, <i>Înmormântarea la Breaza, în Bucovina</i>	43
Roxana Matulescu, <i>Înmormântarea în gospodăria momârlanilor din Valea Jiului</i>	46
TRADIȚII	
Daria Laura Bârsan, <i>Fuga după Lole</i>	47
Anca-Georgeta Bucur, <i>Practici și obiceiuri la praznicul Înălțării Domnului sau Ispas</i>	52
Constantina Ivașcu, <i>Urlăria și cucii – obiceiuri de lertăciune în regiunea Olteniței, județul Călărași</i>	54
Nicoleta Vasilica Popa, <i>Obiceiul Plugarului din Vad, județul Brașov</i>	57
Maria Sabău, <i>Avrig – satul cu meteleaua și cele zece cete de feciori</i>	60
Nicolae Văcar, <i>Hodăițatu la Șoroștin, județul Sibiu</i>	63
SĂ DESCOPERIM PERSONALITĂȚI DIN DOMENIU	
Viorel Fleșer, <i>Prof. univ. dr. Ilie MOISE la 75 de ani</i>	64
GALERIE FOTO	68
În loc de concluzii	77

EDITORIAL

Pentru mine și colegii mei, cercetarea de teren și realizarea acestei ediții a Revistei de Antropologie Culturală (RAC) a fost ceva de suflet. Spun asta pentru că așa s-a simțit.

Fiecare dintre noi am căutat să vorbim despre lucruri, oameni și locuri familiare, din copilăria noastră, din locurile natale sau de la bunici, unde ne petreceam vacanța, în verile lungi și calde... și ce frumos era!

În felul acesta, ne-am dezvăluit unul altuia originile, ne-am cunoscut mai bine și am reușit să facem o echipă din a cărei muncă a ieșit ceea ce veți citi în paginile următoare.

Anul acesta, când sărbătorim 20 de ani de la adoptarea *Convenției de la Paris pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial*, autorii articolelor numărului 6 al RAC ne spun de ce este important să cunoaștem patrimoniul cultural imaterial (PCI) – moștenirea culturală intangibilă. Menționez că majoritatea articolelor din acest număr cuprind elemente de PCI.

Iată părerile autorilor de articole RAC 6:

Cercetarea pe teren mi-a oferit ocazia descoperirii unor elemente vii ale patrimoniului cultural imaterial, create și transmise, din generație în generație, de comunitatea din care fac parte. Toată frumusețea și înțelepciunea membrilor acestei comunități s-au materializat prin creativitate, în practici, expresii, meșteșuguri, obiceiuri frumoase, cu valoare culturală și identitară. Cercetarea și promovarea PCI pot fi o metodă viabilă de acceptare a diversității și menținere a păcii.

Anca Bucur, Studiul Patrimoniului și Managementul Bunurilor Culturale

Patrimoniul cultural imaterial îmi oferă sentimentul apartenenței la o comunitate, la un întreg. Reprezintă identitatea mea unică, transmisă de strămoșii mei, cunoașterea propriilor rădăcini. Deși intangibil, este un dar neprețuit, ce trebuie oferit mai departe.

Constantina Ivașcu, Conservare și Restaurare

Pentru mine, patrimoniul cultural reprezintă moștenirea fragilă lăsată de înaintașii noștri și pe care trebuie să o transmitem nealterată urmașilor. În egală măsură, consider că patrimoniul reprezintă cel mai important reper al unui neam, dar este și cel care diferențiază popoarele și le conferă, totodată, unicitate.

Viorel Fleșer, Studiul Patrimoniului și Managementul Bunurilor Culturale

Pentru mine, patrimoniul cultural imaterial reprezintă inspirarea, neîntreruptă între generații, a aceluiași aer autohton, din vitalitatea căruia ne respirăm, mai apoi, identitatea și pe care suntem datori să-l expirăm către generațiile viitoare, pentru ca inima atât de bogată a strămoșilor noștri să nu se oprească niciodată din a bate.

Dafina Bârcă, Studiul Patrimoniului și Managementul Bunurilor Culturale

Pentru mine, patrimoniul imaterial reprezintă totalitatea tradițiilor și obiceiurilor rurale, dar și urbane, care nu pot fi propriu-zis atinse, fiind oglindite prin activități de zi cu zi, practici sociale și artele spectacolului, toate având elementul comun al limbii.

Răzvan Căndea, Studiul Patrimoniului și Managementul Bunurilor Culturale

Patrimoniul cultural imaterial este cu atât mai valoros tocmai pentru vulnerabilitatea și fragilitatea lui, prin faptul că depinde doar de noi să-l protejăm și să-l ducem mai departe. Dintre toate formele de manifestări culturale, cele care aparțin acestui patrimoniu sunt cele mai supuse trecerii timpului, care inevitabil le șterge. Sigur că timpul nu poate fi oprit și inclusiv patrimoniul cultural imaterial evoluează sau se transformă în timp, însă noi suntem responsabili să se transforme în bine, să păstreze esența identității noastre ca popor. Chiar dacă este intangibil, asemeni sufletului, este mai prezent decât orice altă formă culturală în viețile noastre. Deci tot așa cum un om nu poate trăi fără suflet, nici un popor nu poate exista fără patrimoniul cultural imaterial.

Daria Bârsan, Conservare și Restaurare

Patrimoniul cultural imaterial, în esență, suntem noi, ca și popor, ca și comunitate. Protejarea și promovarea acestuia contribuie la înțelegerea și respectul reciproc, constituie coeziunea socială și dialogul intercultural. Este cea mai importantă bogăție, din punctul meu de vedere, întrucât marea majoritate a tradițiilor, a expresiilor, cunoștințelor și meșteșugurilor, ne sunt transmise de oameni dragi și, prin înțelegerea acestora, păstrăm vie amintirea lor.

Alexa Dicu, Conservare și Restaurare

Patrimoniul cultural imaterial înseamnă ansamblul credințelor, tradițiilor, obiceiurilor, care sunt caracteristice unui anumit grup de oameni, cu ajutorul cărora se pot identifica. Pentru mine, patrimoniul cultural imaterial are o valoare însemnată, întrucât definește elementele care alcătuiesc viața unui om, respectiv a unei comunități, care le reprezintă, le fac unice. Este necesar să valorificăm și promovăm patrimoniul cultural imaterial, întrucât este parte integrantă a ceea ce am fost, suntem și vom fi.

Maria Cornaciu, Istorie

Pentru mine, patrimoniul cultural imaterial este cea mai valoroasă parte a vieții ce ne-a fost lăsată. Tradițiile, meșteșugurile și toate celelalte sunt adevărate comori pe care noi trebuie să le valorificăm cât mai mult, transmițându-le de la o generație la alta, pentru a nu le lăsa să fie date pierzaniei, pentru că, dacă le pierdem pe ele, ne pierdem pe noi ca popor.

Andreea Pruteanu, Istorie

Patrimoniul cultural imaterial este o parte fragilă din trecutul nostru, care se poate risipi, fără urmă, în timp. Nu putem să îl lăsăm să dispară în neant. Noi trebuie să cunoaștem, să tratăm cu respect și să transmitem generațiilor viitoare această parte din viața înaintașilor noștri, pentru că un popor fără trecut nu are viitor. Noi trebuie să trăim frumos prezentul, cu gândul la trecut și privirea spre viitor.

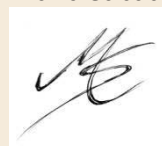
Maria Sabău, Conservare și Restaurare

Autorii articolelor din actuala ediție a Revistei de Antropologie Culturală sunt studenții specializărilor Conservare și Restaurare/ Studiul Patrimoniului/ Managementul bunurilor culturale/ Istorie, din cadrul Departamentului de Istorie, Patrimoniu și Teologie Protestantă al Facultății de Științe Socio-Umane, Universitatea Lucian Blaga din Sibiu.

Vă invităm să le citiți !

Director de ediție:

Maria Sabău

Strigoii în viziunea locuitorilor din comuna Ionești, județul Vâlcea

Maria Cornaciu, e-mail: maria.cornaciu@ulbsibiu.ro

Istorie, Anul II

Credința în strigoii este încă vie în societatea românească, chiar și în zilele noastre. De cele mai multe ori, acest subiect este privit cu teamă, întrucât strigoii sunt văzuți drept entități malefice, fără de pace, care perturbă liniștea apropiaților lor aflați în viață. Sunt suflete care își caută odihna sau care se întorc printre cei vii, pentru a se răzbuna, provocând teamă și neliniște, atunci când sunt invocate în povestirile oamenilor. La rândul meu, am experimentat astfel de sentimente, în copilărie, când mi se spuneau tot felul de povești legate de aceste făpturi, dar și când am realizat cercetarea pentru prezentul articol. În localitatea de unde provin, comuna Ionești, județul Vâlcea, oamenii cred încă în strigoii. Chiar și atunci când oferă informații referitoare la aceste entități, sunt temători, evitând să intre prea adânc în subiect.

Deși, conform literaturii de specialitate, există o diferență între strigoii (*Strigoii nu le făceau rău oamenilor; noaptea dereticau prin casă, prin ogradă și puteau fi văzuți sau auziți noaptea, căci troncăneau prin casă. Moroi, în schimb, făceau rău.*¹), în comuna Ionești nu se face această distincție, fiind folosite ambele denumiri, ca sinonime, pentru același comportament perturbator (strigoii/moroi sunt persoane care nu și găsesc liniștea, care iau sufletele cunoscuților, care apar în visele acestora sau în jurul lor, dar și care-i deranjează prin prezența lor).

Viziunea locuitorilor intervievați de către mine este deosebită, reflectând importanța misticismului în perpetuarea unor idei, credințele comunității, spaima de necunoscut.

Fie că le-au trăit pe propria piele, fie că au fost auzite de la părinți, bunici, rude sau prieteni, poveștile legate de strigoii le-au rămas intacte în memorie, provocându-le aceeași teamă ca și atunci când le-au fost povestite pentru prima dată.

Conform spuselor acestor persoane, strigoii reprezintă oameni decedați, care au fost blestemați în timpul vieții, căutându-și, după moarte, liniștea, care fac rău sau chiar provoacă moartea celor care le-au fost apropiați în timpul vieții, dar și celor care le ies în cale.

O mare curiozitate pe care am avut-o dintotdeauna este referitoare la motivul pentru care oamenii ajung să devină strigoii. Răspunsurile au fost asemănătoare: fie din cauza faptului că au apelat la vrăjitorie, pentru a-și rezolva anumite neînțelegeri, fie din cauza faptului că au fost blestemați în timpul vieții de către alte persoane, din diverse motive. Aceștia fac mult rău până să-și găsească pacea.

Strigoii sunt destul de ușor de identificat, având câteva caracteristici care ajută oamenii să se ferească din calea lor: nașterea cu chitie/tichie – o pieleță pe creștet, care trebuie îndepărtată la naștere; deoache alți oameni foarte ușor; au ochii de un albastru foarte deschis; mor în circumstanțe nefirești, înecați sau spânzurați; se feresc de biserică și de tămâie; fac mult rău celor din jur, nejustificat². Cum cred oamenii din Ionești că arată

¹ Ion Ghinoiu (coord.), *Sărbători și obiceiuri. Răspunsuri la chestionarele Atlasului Etnografic Român*, vol. I, Oltenia, Ed. Enciclopedică, București, 2001, p. 160, apud Antoaneta Olteanu, *Mitologie românească*, vol. II, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2021, p. 60.

² Tudor Pamfile, *Mitologie românească I. Dușmani și prieteni ai omului*, Editura , București, 1916, pp. 129-135.

un strigoi? *O avea coarne, nu știu* (Drăguț Elena, Ionești, n. 1936 - d. 2023). *Neființe. Din om, s-a făcut strigoi și nu mai apare ca om, apare ca alt chip – de vulpe, de câine, de lup, de toate animalele, în toate chipurile apare* (Gheorghe Neferu, Ionești, n. 1952). *Ăi care l-a văzut cred că arată normal, altfel ar fi fugit* (Elisaveta Diaconu, Ionești, n. 1942). Elena Drăguț, vecina mea, pe care am intervievat-o, îmi spunea: *La poarta bisericii, ieșea o moartă, cu coșciugul în cap – murise de curând [în zona de] peste apa Scundului. După șase săptămâni, după ce a înmormântat-o, a devenit un fel de strigoi, da, și, tot mereu, la 00:00-00:30/1:00, era cu coșciugul în cap, la poarta bisericii, că nu avea altă treabă. Și, după ora 00:30-1:00, a cântat cocoșii și a pierit. Moarta și-a luat coșciugul și s-a dus în groapă.* (Elena Drăguț, Ionești, n. 1936 - d. 2023).

La întrebarea legată de **când și unde** apar strigoi, am primit următoarele răspunsuri: *00:00-1:00 noaptea, mai mult pe drumuri, mamă, sunt* (Elena Drăguț, Ionești, n. 1936 - d. 2023). *Pe la cișmele, prin păduri, în special noaptea* (Gheorghe Neferu, Ionești, n. 1952). *Numai noaptea, pe unde au trăit. Nu au ce căuta în păduri, că nu mănâncă mistreți... la rude, vin noaptea, vine sufletul lor, pe ei nu-i mai vezi* (Elisaveta Diaconu, Ionești, n. 1942). Așadar, din credința că strigoi apar doar noaptea, s-a născut ideea că lumea trebuie să stea atunci în casă, fără să ia în seamă zgomotele sau strigătele venite de afară (idei regăsite și în conversațiile purtate cu persoanele intervievate).

Un aspect important este cum poate fi ținut la distanță un strigoi. Persoanele cu care am discutat au oferit soluții asemănătoare: *Zice că e o zi, care e renumită pentru strigoi, să-i gonești. E în timpul verii, e o sărbătoare, Rusalele. Atunci, trebuie să culegi Buruiana dracului* (Elena Drăguț, Ionești, n. 1936 - d. 2023). *Nu ieși afară, când te strigă. Noaptea, stai în casă* (Elisaveta Diaconu, Ionești, n. 1942). Aceste măsuri de precauție sunt luate până în momentul în care strigoiul este ucis. Există un întreg proces de investigație. Primul semn clar care indică faptul că o persoană s-a transformat în strigoi este apariția atât în fața celor dragi sau pe lângă casele acestora, cât și în vis, în

repetate ori. Alt semn este moartea imediată a rudelor celui acuzat de a fi strigoi, moarte pusă pe seama acestuia. De asemenea, zgomotele și strigătele auzite târziu, în nopți, care au loc în mod regulat.

După ce era sigur faptul că bănuitul a devenit o astfel de entitate răuvoitoare, în trecut, mai mulți bărbați se duceau la groapa acestuia, iar în cazul în care, dezgropându-l, îl găseau întors cu fața în jos sau cu sânge la gură, unghii și păr crescute, i se înfigea un țărăș sau un cui în inimă. După ce acest proces se încheia, apropiații observau cum liniștea reapărea în viețile lor.

Cu toate că poveștile spuse de către persoanele cu care am discutat, pe această temă, sunt interesante și încă vii, dându-mi, atât mie, cât și acestora, fiori, am constatat că unele dintre ele nu mai cred în strigoi. Acest lucru vine odată cu înaintarea în vârstă, când aceste amintiri sunt considerate a fi copilărești și lipsite de o bază solidă. Spre exemplu, bunica mea, Elisaveta Diaconu, mi-a mărturisit că a trecut prin destule experiențe înfricoșătoare, încât nu o mai sperie un strigoi, nici măcar gândul la existența acestuia: *Eu, după cât am lucrat la pădure, la munte, nu cred. Am venit noaptea prin multe locuri... Am venit în grădina lui Vlaicu, că pierdusem poteca, și am dat de morminte și am îmbrățișat crucile ălua... Ce să mai zic...* (Elisaveta Diaconu, Ionești, n. 1942).

Persoane intervievate:

Elisaveta Diaconu, Ionești, județul Vâlcea, n. 1942

Elena Drăguț, Ionești, județul Vâlcea, n. 1936 - d. 2023

Gheorghe Neferu, Ionești, județul Vâlcea, n. 1952

Bibliografie:

OLTEANU, Antoaneta, *Mitologie românească*, vol. II, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2021.

PAMFILE, Tudor, *Mitologie românească I. Dușmani și prieteni ai omului*, Editura, București, 1916.

Imagine: Pictură digitală realizată de Felicia Drăghici

Fântânile din Dănuțeni, Republica Moldova

Natalia Bzovîi, email: natalia.bzovii@gmail.com

Studiul Patrimoniului și Managementul Bunurilor Culturale, Anul II

Înainte de industrializare și de dezvoltarea infrastructurii moderne de alimentare cu apă, oamenii foloseau cel mai mult fântânile.

Fostul sat Dănuțeni, azi cartier al orașului Ungheni, este situat în partea central-vestică a Republicii Moldova, pe malul stâng al râului Prut și în proximitatea graniței cu România. Datorită faptului că vatra satului Dănuțeni este amplasată pe un bazin de apă subteran, fântânile nu erau, în general, prea adânci, având o adâncime de aproximativ 2 până la 10 metri¹. Tatiana Musteață confirmă acest lucru: „la noi, izvoarele erau puternice, apă multă” (Tatiana Musteață, Dănuțeni, n. 1967).

De-a lungul timpului, fântânile din sat au avut o evoluție interesantă. Una dintre cele mai vechi forme de fântână, la Dănuțeni, era **fântâna cu cumpănă**. În anul 1938, fântânile din localitate erau descrise ca fiind construite „cu piatră necioplită, apa se scoate din ele cu căldarea sau cu *ciutura*, care poate fi fixă sau demontabilă, fiecare om venind la fântână după apă cu căldarea lui”². Olga Bzovîi mi-a vorbit și dumneaei despre construcția acestora: „se făceau de acelea cu budăi mari, clădite din lemn și cu piatră bătute” (Olga Bzovîi, Dănuțeni, n. 1974), ceea ce sugerează că erau construcții durabile, capabile să servească pe termen lung.

Astăzi, în localitate, cel mai des întâlnești **fântânile cu un mecanism cu roată și lanț**. Acestea au devenit mai complexe, incluzând elemente precum un acoperiș, o bancă și un gard de protecție. De asemenea, prezența icoanei este o caracteristică constantă, semnificând că fântânile sunt sfințite.

Modalități de depistare a pânzei de apă freatică

Există mai multe modalități de a detecta pânza de apă freatică. Tatiana Musteață explică faptul că atunci când se săpa o fântână, veneau

persoane care aveau abilități și cunoștințe de a găsi apa subterană: „au venit oameni care simt, că nu toată lumea poate” (Tatiana Musteață, Dănuțeni, n. 1967). Cum reușeau acest lucru? Spre exemplu, „țineau crenguțele de răchită în mână, sub formă de unghi. După modul în care se mișcau crengile, înțelegeau dacă este apă sau nu. Aici, în vale, apa îi la suprafață și se simțea ușor”.

Fântână cu cumpănă, strada Băilești, cartierul Dănuțeni (arhiva personală)

Un alt mod de orientare pentru a găsi apă freatică era dat de plantele iubitoare de apă. De exemplu, Liuba Bariz (din Dănuțeni, n. 1957) menționează că oamenii se ghidau după copacul de salcie, în timp ce Olga Bzovîi spune că după prezența copacului de soc. O metodă mai modernă este relatată de Fiodor Bariz: „după câte țin minte, luau două sârme de metal, le țineau în mână paralel și, unde era izvorul, ele se încrucișau” (Fiodor Bariz, Dănuțeni, n. 1957).

¹Grigore Iamandi, *Circumscripția Sanitară Ungheni Târg – Iași*, Institutul de arte grafice Brawo, Iași, 1938, p. 14.

²*Ibidem*.

Aceste tradiții și tehnici reflectă modul în care oamenii au învățat să se bazeze pe semne ale naturii pentru a detecta apa.

Obiceiuri legate de fântâni

Sătenii mi-au împărtășit o serie de obiceiuri legate de săparea unei fântâni, care sunt adesea profund influențate de convingeri spirituale. O motivație pentru construcția unei fântâni este convingerea că nu reprezintă doar o sursă de apă, ci și o modalitate de ispășire a păcatelor³. Totodată, o vorbă din străbuni spune că „în viață, un om trebuie să construiască o casă, să sape o fântână, să planteze un copac”.

Săteanca Tatiana Musteață îmi spunea că, în timpul săpării și curățării fântânii, până când se ajunge la apă, „femeile nu au voie să se apropie, până la sfințire, numai bărbații” (Tatiana Musteață, Dănuțeni, n. 1967). Tot ea sublinia faptul că „muncitorii făceau cruce, rugăciuni, să meargă lucrul ușor” (Tatiana Musteață, Dănuțeni, n. 1967).

Pe de altă parte, Maria Ciubotaru spune că, în timpul săpării, oamenii contribuiau cu bani: „fiecare lăsa cât îl lasă inima” (Maria Ciubotaru, Dănuțeni, n. 1944), indicând, astfel, că era o activitate care aducea împreună oamenii și se baza pe generozitatea lor. Maria Putină descrie tradițiile care au loc după terminarea realizării fântânii, însoțite de sfințirea acesteia de către un preot și organizarea unui praznic. În timpul sfințirii, „am legat căldare nouă cu busuic, este o plantă mirositoare” (Maria Putină, Dănuțeni, n. 1954). Totodată, se crede că distruge microbii și îmbunătățește calitatea apei. Apoi, de întregul lanț, care se folosea pentru a coborî găleata în fântână, având o lungime de 10 metri, se prindeau mai multe ștergare: „am legat multe ștergare noi, după care le-am dat de pomană la oamenii care au muncit și la copii” (Maria Putină, Dănuțeni, n. 1954). Această datină reprezintă un mod de recunoștință. În plus, se pregătesc produse tradiționale, cum ar fi colaci și hulubași (pâine în formă de porumbel), care sunt oferite, ca daruri, de pomană.

Persoane intervievate:

Maria Ciubotaru, Dănuțeni, n. 1944.

Fiodor Bariz, Dănuțeni, n. 1957.

Liuba Bariz, Dănuțeni, n. 1957.

Olga Bzovii, Dănuțeni, n. 1974.

Tatiana Musteață, Dănuțeni, n. 1967.

Maria Putină, Dănuțeni, n. 1954.

Bibliografie:

IAMANDI, Grigore, *Circumscripția Sanitară Ungheni Târg – Iași*, Institutul de arte grafice Brawo, Iași, 1938.

PREPELIȚĂ, Corneliu; COTRUȚĂ, Sergiu, *Fântânile cu cumpănă din Raionul Ungheni*, Lexon, Chișinău, 2021.

---

³Corneliu Prepețiță, Sergiu Cotruță, *Fântânile cu cumpănă din Raionul Ungheni*, Lexon, Chișinău, 2021, p. 9.

JUCĂRII DE ALTĂDATĂ : PĂPUȘI DIN PĂNUȘI DE PORUMB

Interviu cu Georgeta Dicu (Tanti Gicuța) din Galați

Alexa Nicoleta Dicu, email: alexanicoleta.dicu@ulbsibiu.ro

Conservare și Restaurare, Anul II

Bunica maternă, Gicuța Dicu, născută la Galați, a contribuit cu dragoste, cu grijă, cu frumos, la creșterea și educarea mea. M-a învățat valoarea amintirilor peste timp, dar și ce înseamnă o copilărie fără tehnologie, doar cu jocuri simple și jucării făcute acasă. Preferatele ei au fost păpușile din pănuși de porumb. Mi-a povestit deseori întâmplări amuzante legate de ele.

Sunt încântată să am iar ocazia să discut cu dumneata despre amintirile copilăriei tale, petrecute la bunicii de la țară. Poți să-mi povestești mai multe despre acele vremuri?

Sigur, cu mare plăcere! Amintirile mele de la bunicii de la țară, din partea mamei, sunt foarte dragi inimii mele. În fiecare vară, în perioada 1957 - 1966, mergeam cu mare nerăbdare la Plopu (județul Brăila). După călătoria cu trenul, urma o adevărată aventură pentru mine, mai ales că trebuia să parcurg drumul de la gară până la sat, prin lanul de porumb, străjuit de plopi înalți, în care croncăneau ciorile.

Cum vă jucați în acele zile frumoase de vară?

Oh, aveam atât de multe jocuri și făceam atâtea năzbâtii! Ziua, cei mari erau la muncile câmpului, la vie sau cu animalele, iar noi, cei mici, supravegheați de străbunica, baba Sanda, ne jucam stropindu-ne cu apă din fântână, cățărându-ne în pomi, alergând și cântând prin curte și pe uliță, jumulind porumbii de foi și făcând păpuși din pănuși. Nu era doar un meșteșug care necesita pricepere și răbdare, era o adevărată artă să le creăm.

Din porumbul pentru floricele, curățat, un văr mai mare ne făcea o copaie de cocoși cu sare. Cine făcea cea mai frumoasă păpușă din pănuși primea mai multe floricele! Boabele care nu se coceau erau presărate pe jos, prin țărână, de la gardul vecinului spre copaia goală, întoarsă cu gura

în jos și sprijinită de un băț legat cu o ață. Sub ea, speram să ademenim și să prindem puii vecinului.

Vacanța de vară 1958, Plopu, județul Brăila - verișorii

Ți-au fost dragi păpușile din pănuși?

Nu plecam de acasă, de la oraș, cu jucării. Păpușile din pănuși, fetiță fiind, erau cele mai frumoase și valoroase lucruri cu care mă jucam și pe care le purtam oriunde, în buzunarele fustiței. Le făceam din foi verzi, jumulite dimineața, pe rouă, de la porumbii mari, ca să fie moi, să nu ne taie la degete.

Aveai o tehnică de confecționare a păpușilor din pănuși de porumb?

Desigur și era un adevărat meșteșug, pe care nu toți copiii îl stăpâneau. Alegeam foile de lângă știuleți, fine și subțiri. Din mătasea porumbului, făceam părul păpușii. Foile le trăgeam în jos, peste măciulia desprinsă din cocean. Rupeam două, trei fâșii dintr-o foaie și răsuceam bucățile pentru legat. Legam cu ele la gât, împărțeam foile în trei: mijloc - trupul, lateralele - brațele, legam talia

POVESTEA LUCRURILOR

și palmele. Îndesam și alte frunze pentru fustă. Cei mici nu puteau lega fâșii, ei înnodau la mâini și la picioare.

Câteodată ne luam cu altă joacă și uitam de pănuși. Foile se uscau și, pentru a le folosi, le înmuaiam în apa călduță din străchinile mari puse pe coteț, la soare.

Noi ne numeam Georgeta, Gheorghe, Sanda, Mărioara, nume simple, românești! Și ne întrecem în a pune nume păpușilor și păpușoilor, pe care, apoi, le schimonoseam în diminutive haioase: Marghiolița, Frusinica, Pămpăloi... Băieții ni le furau și obișnuiau să arunce păpușile de pănuși în sus, în preajma pomilor cu rod, ca să aibă motiv să le dea jos și, odată cu ele, să cadă și fructele zemoase.

Erați muștrați pentru năzdrăvăniile făcute?

Odată, bunicul a vândut o pereche de boi, vrând să cumpere doi cai vânjoși și mi-a arătat unde a pus banii, cerându-mi să am grijă să nu umble la ei copiii, până la următorul târg de animale. Eu am răbdat până am cheltuit din ei, cumpărând bomboane pentru verișori și panglici, să fac funde păpușilor din pănuși. Ca să scap de furia bunicului, m-am ascuns vreo două zile, în șurile care acopereau gropile unde erau depozitate cerealele. Păpușile din pănuși mi-au ținut de urât și le strângeam la piept, convinsă că îmi vor purta noroc. Am avut: primeam mâncare pe ascuns, de la bunica – mă iubea foarte mult. Am fost iertată când, venind seara acasă, au rămas toți uimiți că erau toate sârmele pline cu rufe spălate, chiar și cele bune, din cufere, pe care eu doar le înmuiașem în apă și le storsesem întinzându-le, ca să pară mai multe!

Altădată, un văr care nu-mi dădea pace mi-a aruncat în foc, în cuptorul din tindă, păpușa preferată făcută din pănuși. Supărată, am sărit gardul spre porumbi, ca să iau alte foi, să refac păpușa, dar mi-am rupt fusta în uluci. Străbunica m-a dojenit și mi-a dat să port un șorț vechi și ponosit, până mi-a cusut-o. Iar eu am reușit să fac altă păpușă identică și m-am lăudat în fața vărului că aceasta a renăscut din cenușă, pentru că era fermecată!

Erau și lucruri serioase pe care le făceați în timpul vacanței?

Da, chiar și în mijlocul jocului, aveam și responsabilități. De exemplu, dimineața adunam

frunze de dud, pentru viermii de mătase, iar când coboram pe vale, căutam plante medicinale. Înșiram frunze mari de tutun pe bețe și le puneam la uscat. Luam măturoaiele și curățam curtea să *nu ne vorbească vecinii* și căram, în staulele animalelor (oi, vaci), bolovani de sare, aduși cu carul de la lacul de sare, din marginea satului.

Mai păstrezi acasă, la dumneata, ceva, din acele vremuri?

Întorcându-mă la oraș, la părinți, puneam, printre haine, și păpușile din pănuși, care păstrau mirosul curat al vieții de la țară, al satului și amintirile poznelor și veseliei vacanței petrecute la bunici. Păpușile, din păcate, nu au rezistat peste timp. Dar nu voi uita niciodată bucuria cu care ne luam la întrecere ca să alegem pănușii cei mai buni, să facem păpușile cele mai frumoase.

Nunta verișoarei Mărioara, 1966, sat Plopu

Când vreuna dintre verișoare se căsătorea, îi făceam fiecare câte o păpușă, să îi poarte noroc, ca un simbol al fertilității și al bogăției gospodăriei ce urma să o întemeieze.

Acum, voi, nepoatele mele, crescând, vreau să vă învăț și pe voi [acest meșteșug] și să duceți mai departe inocența jocului copiilor de altădată.

Mulțumesc frumos, bunica Gicuța!

Persoană intervievată: Georgeta Dicu,
Galați, n. 1950

Revedere, mai 2023, sat Plopu - verișorii
Bunica Gicuța – prima din stânga

O mașina manuală de spălat rufe, din Munții Apuseni – piesă etnografică de excepție

Marius-Gabriel Rus, email: mariusgabriel.rus@ulbsibiu.ro

Studiul Patrimoniului și Managementul Bunurilor Culturale, Anul II

Conservator opere de artă și monumente istorice la Muzeul Civilizației Dacice și Romane din Deva

Acest ținut de legendă, istorie și civilizație trebuie să fie iubit și prețuit de toți românii. Încercând să-l cunoaștem mai bine, îl vom îndrăgi și mai mult. Nu e o exagerare dacă spunem că Județul Hunedoara deține mai multe obiective istorice și culturale, mai multe atracții turistice și mai multe obiceiuri și tradiții decât o țară întreagă.¹

Nu știm cu exactitate dacă este prima mașină manuală de spălat rufe din gospodăria țăranilor români, însă vă pot spune povestea ei, așa cum am aflat-o de la colegii mei, muzeologi.

Cu toții știm că, în trecut, femeile de la sat mergeau, adeseori, la marginea unui râu, pentru spălarea rufelor din gospodărie, folosind maiul, iar țeșăturile mai mari le duceau, la spălat, la o piuă cu vâltoare.

Într-un sat din Munții Apuseni, mai exact în satul Ormindea, comuna Băița din județul Hunedoara, în casa lui Ion Stoica² (1861-1921), muzeologii de la Muzeul Civilizației Dacice și Romane din Deva (MCDR), în anul 2009, aflându-se într-o vizită

¹Rozalia Pistori, Tiberiu Crisogen Discă, *Hunedoara – un colț de lume românească*, Editura Promun, Arad, 2007, p. 12.

²Ștefan Bălan, Nicolae Șt. Mihăilescu, *Istoria științei și tehnicii în România. Date cronologice*, Editura Academiei RSR, București, 1985, p. 196.

de lucru, au găsit o mașină de spălat manuală din lemn, care era folosită la spălarea rufelor din gospodărie. O capodoperă a tehnicii populare.

Mașina de spălat rufe a fost o invenție simplă, dar eficientă pentru acele timpuri. Aceasta a fost achiziționată de la urmașii lui Ion Stoica și a intrat în patrimoniul Muzeului de Istorie locală și Etnografie din Brad, din cadrul MCDR, cu numărul de inventar: 48649.

„Chiar dacă am găsit-o deteriorată și prăfuită, ea a fost restaurată la Muzeul ASTRA din Sibiu și este funcțională. Se presupune că ea ar fi fost executată prin anul 1896. Se aseamănă cu un ciubăr, cu diametru de 65 cm, stă sprijinită pe trei picioare de lemn, fiind executată din doage de lemn, strânse și fixate cu cercuri metalice, care formează corpul vasului, având deasupra un capac de lemn, cu mecanism din metal, care învârtea hainele atunci când era acționat manual”, mi-a spus conservatorul Grigore Adrian Urechiat.

Foto 1 și 2:

Mașină de spălat manuală, confecționată de Ion Stoica din satul Ormindea, Județul Hunedoara

„Această mașină de spălat haine demonstrează, încă o dată, dacă mai era nevoie, ingeniozitatea țăranului român, capacitatea

acestuia de a realiza lucruri mari cu mijloace mai mult decât modeste, capacitatea de a ieși din orice impas, de a-și ușura munca prin intermediul unor adevărate opere de inginerie. Cât despre picturile realizate de Ion Stoica, între anii 1910-1913, împodobesc și astăzi Biserica „Buna Vestire” din satul Ormindea. Pentru cumpărarea vopselelor, se spune că și-ar fi vândut boii din grajd”, explică muzeograful Monica Cecilia Dușan.

Ion Stoica (considerat „Leonardo da Vinci ormindean”)³ a lucrat ca portretist la Budapesta, Germania și Viena, iar după 1884, s-a întors acasă, înființând „Academia de la Ormindea”. A fost un pionier inventator de aparate de zbor și a zburat efectiv în fața sătenilor din Ormindea, realizând mai multe modele de aparate de zbor, în 1884 și 1901, ultimul aparat fiind expus la Muzeul ASTRA din Sibiu și, apoi, la Viena. A fost pictor (pictând chiar biserica din satul Ormindea), fotograf, astrolog și constructor de instrumente muzicale, un om complex, cu studii de fotografie la Sibiu, pasionat de știință și zbor, asemenea lui Aurel Vlaicu⁴.

Din păcate, astăzi, casa memorială în care a fost găsită mașina de spălat nu mai există, fiind demolată și pământul vândut, însă câteva dintre obiectele și schițele personale ale lui Ion Stoica pot fi văzute la Muzeul Civilizației Dacice și Romane din Deva sau la punctul muzeal din Brad.

Tot la Muzeul de Istorie locală și Etnografie din Brad, alături de mașina de spălat amintită, poate fi văzută și o mașină de stors haine, tot din lemn, o altă piesă etnografică de excepție, din Țara Zarandului.

Persoane intervievate:

Grigore Adrian Urechiat, conservator opere de artă și monumente istorice în cadrul Secției de Conservare și Restaurare a MCDR

Cecilia Monica Dușan, muzeograf în cadrul Secției de Istorie și Artă a MCDR, gestionara obiectului prezentat mai sus, de la Muzeul de Istorie locală și Etnografie din Brad

³Alte detalii pot fi consultate la pagina de internet: <https://www.replicahd.ro/ioan-stoca-inventatorul-masinii-de-spalat-din-ormindea/> (accesată la data de 28.11.2023).

⁴I. Radu, „Un zburător – Ioan Stoica”, Brad, 1914 în Albumul Vlaicu, Tipografia „Libertatea”, Orăștie, 1920, pp. 231-235.

Bibliografie:

BĂLAN, Ștefan; MIHĂILESCU, Nicolae Șt., *Istoria științei și tehnicii în România. Date cronologice*, Editura Academiei RSR, București, 1985.

PISTORI, Rozalia; DÎSCĂ, Tiberiu Crisogen, *Hunedoara – un colț de lume românească*, Editura Promun, Arad, 2007.

RADU, I., „Un zburător – Ioan Stoica”, Brad, 1914 în Albumul Vlaicu, Tipografia „Libertatea”, Orăștie, 1920, pp. 231-235.

<https://www.replicahd.ro/ioan-stoca-inventatorul-masinii-de-spalat-din-ormindea/> (accesat la data de 28.11.2023).

Foto 3.

Mașină de stors haine din Țara Zarandului, Județul Hunedoara

Icoana sufletului

Un articol despre artistul popular și totodată artist plastic profesionist Benonia Centea, din Sibiu

Felicia Drăghici, e-mail: felicia.draghici@ulbsibiu.ro
Conservare și Restaurare, Anul II

Doamna Benonia Centea este unul dintre cei mai cunoscuți meșteri populari din Sibiu și, totodată, un artist plastic profesionist.

Despre talentul d-nei Benonia Centea de a picta icoane auzisem în urma cu câțiva ani, de la un văr de-al meu, care o cunoștea, iar cu ocazia acestui proiect (al Revistei de Antropologie Culturală nr. 6), am ajuns să ne întâlnim față în față. Mi-a oferit șansa de a pătrunde în intimitatea atelierului său de pictat icoane și de

restaurare, pe care și l-a făcut în incinta casei, în anul 1990. Astfel, am aflat mai multe lucruri despre dumneaei.

Doamna Benonia s-a născut la Cacova, în județul Sibiu, în data de 6 ianuarie 1962, din părinți dascăli, de la care a moștenit darul de a transmite, mai departe, din învățăturile primite.

Darul de a picta și pasiunea pentru artă le-a moștenit de la domnul Nicolae Brana, fratele bunicii dinspre mamă, care a fost pictor, și de la tatăl ei care picta desăvârșit. Tatăl ei era să fie dat afară din învățământ, pentru că a pictat, în vremea comunismului, tabloul *Iisus pe muntele Sinai*.

A început să facă icoane încă de pe vremea lui Ceaușescu și picta doar icoane pe lemn și piatră. A absolvit Liceul Pedagogic la secția *Arte plastice și decorațiuni*, apoi specializarea Conservare-Restaurare din cadrul Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, în anul 2004. Astfel, doamna Benonia a ajuns un restaurator de renume, care colaborează cu Complexul Național Muzeal ASTRA din Sibiu, iar pe lângă această meserie, pe care o practică cu multă pasiune, a ales să transmită mai departe acest meșteșug și copiilor din școli și grădinițe.

Participă, în mod regulat, împreună cu copiii, la numeroase olimpiade județene și naționale și vorbește cu foarte multă dragoste despre ei. Sunt mândria ei și e foarte fericită când vede ce iese din mâinile lor.

POVEȘTI DE SUFLET

Mi-a vorbit și mie, cu mult drag, despre acest meșteșug. Tehnica folosită de dânsa este cea tradițională. Actualmente, pictează icoane pe lemn, sticlă și piatră, în tempera grasă (cu emulsie de ou).

Am vrut să aflu mai multe despre această tehnică și despre metodele pe care doamna Benonia le folosește.

Am aflat că, la pictura pe lemn, își alege, în general, un suport din lemn de tei care, trebuie să fie dintr-o singură bucată și bine uscat. Umiditatea lemnului trebuie să fie sub 11%. Dacă vrei să pictezi pe un blat de lemn mai mare, e bine să mergi la un tâmplar bun, care îți face îmbinarea din 2 bucăți cu nut (uluc) și feder. Se urmărește fibra lemnului, iar blatul se grunduește astfel încât lemnul să se curbeze spre interior. Dacă blatul este mai gros, se fixează pe verso cu 2 traverse, pentru a-l rigidiza. Îmi spunea că, pe vremuri, tratarea lemnului se făcea astfel: se îmbrăca cu o pânză din bumbac subțire sau tifon, folosind clei de oase încălzit la bain-marie, cu strat pensulat subțire. Apoi, se grunduia cu clei de oase, amestecat cu praf de cretă de munte, în 4-5 straturi, pensulat în strat subțire. Între aplicarea fiecărui strat, se lăsa câteva zile pentru uscare. Doamna Benonia nu folosește această metodă. Am aflat de la dânsa că, după mai multe teste, a găsit o metodă prin care lemnul nu mai absoarbe așa mult culoarea și anume folosește un chit grecesc, special pentru lemn, cu textură bună și ușor de întins, pensulat subțire, în 4-5 straturi, cu pauză de uscare (cca 5 ore între straturi). După uscare, în ambele cazuri, se trece la șmirgăluirea grundului, de la grosier la fin (granulație între 240-400). Pentru luciu, se dă un strat subțire de șelac, prin tamponare cu un tampon de vată învelită în bumbac. Nu se pensulează deoarece se poate strica grundul. Stratul trebuie să fie subțire pentru, a nu se dizolva grundul. Apoi, se trece la imprimarea modelului ales, cu ajutorul plombaginei (indigo) sau desenând direct cu

creionul. Se pregătește emulsia de ou, după o rețetă veche: un volum de gălbenuș de ou, un volum de ulei de in fiert (sicativat), 2 volume de apă și 3 picături de oțet. Gălbenușul se curăță, înainte, de pieliță, rostogolindu-l pe un tifon uscat. Ea pictează prima dată fața și mâinile, apoi veșmintele, pe care le pictează în stilul propriu, dar respectând, în același timp, erminia. Folosește culori tempera.

Am întrebat-o dacă, înainte de a începe, rostește o rugăciune și mi-a zis că singura rugăciune pe care o spune este: *Doamne, dă-mi putere să o gat!*. După ce termină de pictat, adaugă foița. Folosește, în general, foiță din schlagmetall. Apoi, o vernisează cu damar (rășină) diluat cu terebentină. Damarul este folosit și în restaurare. Nu mai folosește șelacul, deoarece el se îngălbenește în timp, iar ei îi place *ca albul să rămână alb*. De asemenea, damarul le dă un anumit luciu, iar ea le preferă lucioase.

Am zâmbit când am auzit motivul pentru care le preferă așa: *Le șterg mai ușor de praf*.

Mi-a arătat o icoană deosebită, pictată de dânsa într-un mod mai neconvențional și pe care lipise,

cu clei de iepure amestecat cu aracet, coajă de ou mărunțită.

Tot așa a pictat și o icoană cu Sfântul Gheorghe, pe care i-a dăruit-o Alteței Sale Regale Radu, Principele Consort.

Pe margini și pe spate, le dă cu baiț pe bază de apă. Când am întrebat-o dacă le sfințește, mi-a spus: *Icoanele sunt sfințite prin natura lor de icoană.*

Pe lângă acest meșteșug, doamna Benonia mai transmite copiilor și arta de a picta pe mobilier săsesc. Acest meșteșug l-a învățat de la fratele bunicii dumneai, domnul Brana, care a pictat Biserica din Groapă. Ușile diaconești de la aceeași biserică au fost pictate de doamna Benonia Centea. Mi-a dezvăluit câte puțin și din tainele acestui meșteșug. Am aflat că mobilierul mic nu se grunduiește. Se șmirgăluiește tot așa, de la grosier la fin. Se alege modele săsești care să respecte simbolistica florilor și compoziția de tip săsesc.

Semnificația simbolurilor pe care le întâlnim pe mobilierul pictat săsesc sunt: *laleaua* care înseamnă mândrie, *trandafirul* – pasiune, *lăcrămioara* – gingășie, *floarea deschisă* – maturitate, *floarea închisă* – feciorie, *arborele vieții* – un motiv foarte vechi.

Culorile tradiționale sunt albastru, verde și roșu. Se pictează tot cu tempera, dar fără emulsie de ou.

După ce am stat de vorbă și am admirat numeroasele icoane deosebite pictate de dumneai și expuse peste tot în cameră, am pătruns, cu mare emoție, dar și cu entuziasm, în atelierul ei. Acolo, mi-a arătat icoanele vechi de la Nicula și de la mai multe biserici din țară, pe care le restaura. Am putut vedea cum erau înainte și cum arată după ce le restaurează. Avea acolo icoane de la 1800 și mobilier bisericesc vechi, pentru restaurare.

Pentru mine, doamna Benonia Centea reprezintă o icoană a sufletului. Deși încă tânără, este o adevărată enciclopedie în acest domeniu și nu te mai saturezi să o asculți. Nici nu mi-am dat seama cum au trecut orele. Se făcuse târziu și, cu greu, m-am dezlipit de dumneaei. A fost o

adevărată onoare să o cunosc. Mi-a oferit șansa să scriu acest articol și țin să-i mulțumesc pe această cale. Trebuie să fim recunoscători că există asemenea oameni.

BIBLIOGRAFIE:

Ștefan D. Gheorghe, *Icoană pe sticlă – Istorie, artă și tradiție*, Editura Sinteze, Galați, 2014 (p. 410).

Împletind amintiri cu TANTI LIZETA

Anca Alexandra Mihăilescu (căs. Costea)
e-mail: ancaalexandra.mihailescu@ulbsibiu.ro
Conservare și Restaurare, Anul II

Undeva, în inima naturii, departe de tumultul și agitația orașului, se află comuna Izvoarele, din județul Prahova. Izvoarele este o mică localitate pitorească ce încântă prin frumusețea sa naturală și prin tradiții. În trecut, meșteșugurile tradiționale au ocupat un loc important în viața comunității, fiind transmise din generație în generație, de la părinți la copii și nepoți.

Este și cazul lui Tanti Lizeta Ionescu, o minunată doamnă în vârstă de 85 de ani, pe care am vizitat-o, la Izvoarele, pentru a afla mai multe despre un meșteșug pe care ea încă îl mai practică, și anume țesutul covoarelor la război. Și ea, la rândul ei, a învățat să țese, când era mititică, de la mama ei, care avea război de țesut, în casă. Mama, având trei copii, țesea mult – „avea fete, trebuia să le facă zestre”, iar Tanti Lizeta, isteată și îndemnatică, nici nu termina bine școala că și fugea acasă să stea pe lângă mama sa, când țesea, să învețe repede și ea.

Tanti Lizeta a transmis apoi, la rândul ei, mai departe, tainele țesutului, pentru a nu lăsa să se piardă meșteșugul, în negura timpului. În această lume, dominată de tehnologie și producție industrială, meșteșugurile vechi sunt din ce în ce mai rar practicate. Astfel, au învățat să mânuiască războiul și să „îmblânzească” ițele și fiica, și nepoata. Uneori, mai țes și împreună, iar, cu rezultatul muncii lor, participă, apoi, la diverse târguri de artă tradițională, în diverse orașe din țară. Sărbătoarea Rusaliilor de anul acesta, 2023, a găsit-o pe Tanti Lizeta la Târgul Meșterilor Populari din Galați. Are deja un număr impresionant de articole țesute de ea; îți încântă ochii trăistuțe viu colorate, carpete cu diverse modele, covorașe, dar și fote.

Deși vizita pe care i-am făcut-o a fost într-o zi de duminică, când Tanti Lizeta, cu frică de Dumnezeu, nu lucrează, ne-a făcut totuși o scurtă

demonstrație legată de cum funcționează războiul de țesut. Am fost impresionată să văd cât de repede îi merg mâinile și cum, pe băteală, a apărut un model pe care ea îl avea întipărit în minte. Sunt modele pe care le-a exersat în timp, de zeci și zeci de ori.

Pe război, avea două carpete în lucru – una în nuanțe de albastru, iar cealaltă în nuanțe de bej și roșu. Am aflat de la dumneaei că își vopsește singură lâna, atunci când dorește să obțină anumite nuanțe. Acele nuanțe de gri și de bej, de exemplu, ne-a povestit, că sunt obținute fără vopsire chimică, sunt culori naturale, care „se fac după oaie. Sunt oi care sunt așa, gri, sunt oi care sunt negre și albe” – adică din lâna oilor de diferite rase. Tot ca și pigment natural, mai folosește și coaja de nucă sau rostopasca. În schimb, culorile puternice – precum roșu sau albastru – nu le-a

putut obținute decât cu chimicale. Tanti Lizeta a încercat să vopsească și cu pigment albastru natural, din florile de stânjenel, dar nu a ieșit decât un „bleu mai deschis”.

Tot singură își toarce și lâna, deoarece firul de lâna tors la mașină i se pare prea gros. „E și mașină de tors aici, dar mie nu îmi place cum o toarce, fiindcă o face mai groasă. Trebuie să fie mai finuță, ca sa pot să lucrez cu ea.”

A scos apoi, dintr-un colț al camerei, un fus vechi, pe care se vedea patina timpului, și ne-a arătat și cum se toarce lâna. Am aflat că fusese lucrat, la strung manual, de către bunicul ei. Și aici, pe fus, mâinile îi zboară ca teleghidate. În timp ce torcea, a început să cânte o doină. Așa făceau, cu ani în urmă, la șezătoare, se adunau tineri și vârstnici și torceau, cântau, povesteau.

Sunt 33 de ani de când Tanti Lizeta a ieșit la pensie, dar vârsta nu își pune amprenta asupra dumneaei. A lucrat toată viața, ca telefonistă, la o centrală de întreprindere, la Măneciu-Ungureni, la 5 km de casă. Râde și glumește că „de-aia îi merge gura așa”. Uneori, mai făcea naveta și pe jos, dacă nu avea cu ce merge la serviciu. Tanti Lizeta are atâta vitalitate la cei 85 de ani ai săi, și atâta poftă de viață... Este și membră de bază a clubului seniorilor din Homorâciu, unde merge în fiecare joi. Aici, la clubul seniorilor, se cântă, se recită poezii, se spun povești. E ca un fel de șezătoare din trecut. Din păcate, Covidul a luat o parte din colectiv cu el, dar asta nu i-a descurajat pe membrii clubului să se mai întâlnească.

Unul dintre membrii Clubului, profesorul Ion Munteanu, i-a dedicat lui Tanti Lizeta o poezie,

intitulată „Carpetele Lizetei”. Voi cita aici o strofă, care o caracterizează cel mai bine:

*Ei! Ce ziceți, ea, Lizeta,
Țese prea ușor carpeta?
Nu-i așa că ea pictează
La război, când se așază,
Cu suveica și vătăle...
Ritmice calcă pe pologi...
Nu-s icoane ale sale
Țesături de bună seamă,
Dar cu toatele te cheamă,
Parcă și să li te rogi!*

Pe lângă aceste activități, Tanti Lizeta se ocupă și de grădinărit. Ea lucrează grădina, cultivă cartofi, căpșuni și, în plus, ține păsări. Are atâta energie!

Dar cea mai mare bucurie i-o aduce familia. Tanti Lizeta are nepoți și strănepoți, care o înconjoară cu multă dragoste! Când am vizitat-o pe Tanti Lizeta, doi băieței minunați de 3 și de 5 ani îi țineau companie și o încântau cu glăscioarele lor vesele și cu cântecele de copii. Tare mult o iubesc cu toții. Copiii și nepoții o cheamă la toate reuniunile de familie – de la mesele în familie este nelipsită.

Pentru mine, vizita la Tanti Lizeta, la Izvoarele, a fost ca o întoarcere în timp. Am aflat de la ea că mama ei fusese sora străbunicului meu, iar stră-străbunicul meu, Nicolae Dobrescu, a lucrat catapeteasma de la Biserica Veche din Izvoarele, timp de doi ani, la strung manual. „Cinci zile pe săptămână îl plătea, o zi lucra [gratis] pentru biserică” și, totodată, am aflat și că, la Muzeul „Nicolae Iorga” din Vălenii de Munte, se află, în cele câteva camere, piese de mobilier lucrate de dumnealui, la strung manual, și „o tâmplărie sculptată frumos”, lucrată tot de Nicolae Dobrescu. Mândră de acesta, Tanti Lizeta se laudă: „Ăsta e bunicul meu, măi!”. Tot el este și cel care a confecționat războiului la care țese Tanti Lizeta.

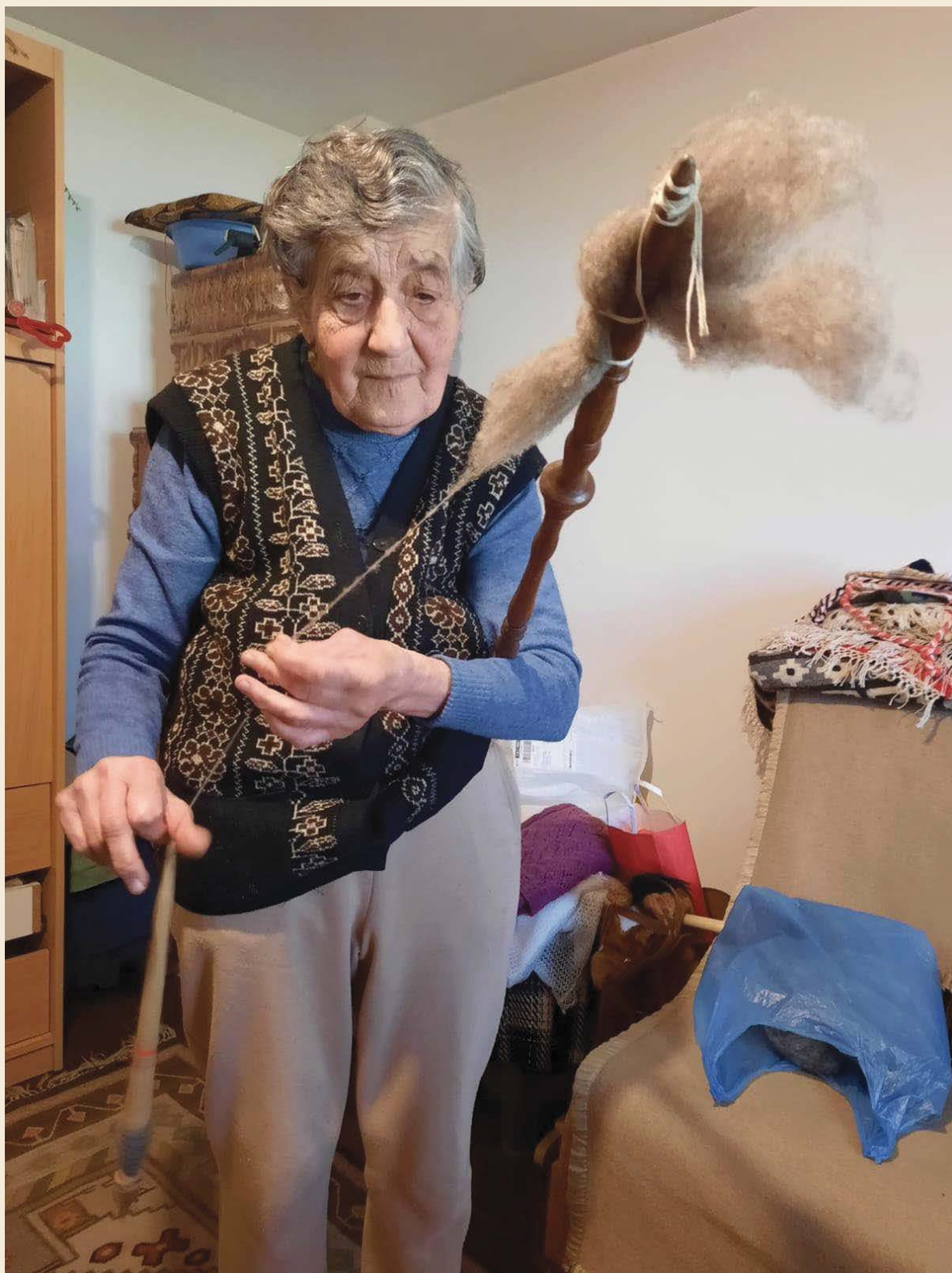
Fiindu-mi așadar și mătușă, o apreciez și iubesc și mai mult pe Tanti Lizeta. Această incursiune în timp mi-a oferit o viziune mai clară asupra familiei mele și mi-a reamintit importanța de a prețui rădăcinile din care mă trag.

BIBLIOGRAFIE:

- Munteanu, Ion, *Carpetele Lizetei* – Poezie dedicată dnei Lizeta Ionescu
- *Povestea Lizetei Ionescu din comuna Izvoarele, care, la peste 80 de ani, este un adevărat „ambasador“ al tradițiilor din Prahova (36)*, postat la data de 18.07.2022, pe site-ul Consiliului Județean Prahova, <https://ciph.ro/povestea-lizetei-ionescu-din-comuna-izvoarele-care-la-peste-80-de-ani-este-un-adevarat-ambasador-al-traditiilor-din-prahova-36/> accesat la data de 22.05.2023.

Foto: Tanti Lizeta cu fusul

Interviu cu Valerica Nițescu despre Muzeul de icoane pe sticlă „Pr. Zosim Oancea” Sibiel

Ioana-Petra Morariu, email: ioanapetra.morariu@ulbsibiu.ro
Conservare și Restaurare, Anul II

Din dorința de a afla mai multe amănunte despre Muzeul de icoane pe sticlă „Pr. Zosim Oancea” Sibiel, am rugat-o pe doamna Valerica Nițescu, muzeograf în cadrul acestui muzeu, să-mi răspundă la câteva întrebări.

Cât de importante au fost icoanele pe sticlă în istoria societății românești?

După cum știți, pictura pe sticlă a apărut, în România, după anul 1700 și e legată de plânsul icoanei de la Nicula – așa spun specialiștii. Prima dată, icoane pe sticle, în România, s-au pictat în Transilvania, la Nicula, lângă Cluj. La început, țăranul pictor a făcut icoana pe sticlă pentru casa lui și, apoi, cu icoanele a mers prin târguri și prin sate, ca să le vândă. În trecut, în Sibiel, icoane pe sticlă nu s-au pictat. Părintele Oancea a găsit multe icoane, a văzut în casele țăranilor, pentru că aceștia și-au cumpărat icoane de la iconarii de care v-am spus – care mergeau în târguri și prin sate cu icoanele, să le vândă. În apropiere, în Vale, în secolul al XIX-lea, a fost un centru important de pictură pe sticlă... și în Săliște, în Poiana Sibiului. Specialiștii spun că, în Transilvania, s-ar fi pictat icoane în 18 localități, iar icoana pe sticlă e cea care l-a ajutat pe creștinul ortodox să păstreze credința peste veacuri. În icoana pe sticlă, țăranul pictor a pus toată simțirea lui românească. Așa cum a spus și Nicolae Iorga, marele istoric: „în icoana pe sticlă, e oglindit sufletul țăranului român”.

Cât de apreciate sunt aceste icoane pe sticlă în lumea artistică?

Au fost momente în care n-au fost apreciate, au spus că sunt niște picturi naive. De la sfârșitul secolului trecut, icoanele pe sticlă au fost și sunt apreciate. Ele au fost și sunt apreciate de țăran dintotdeauna.

Când țăranul român picta aceste icoane pe sticlă, din ce se inspira?

Ei, cum am spus, trebuie gândit și sub aspectul următor: că țărani pictori se inspirau din pictura bisericilor, din icoanele pe lemn, din cărțile religioase ilustrate. Împrumutau izvodul unii de la ceilalți și se inspirau reciproc. Unii erau foarte talentați, ca de exemplu Savu Moga, din Țara Făgărașului, Ioan Morar din Săliște, Nicolae Oancea din Vale și alții, asta e cu totul altceva, dar erau țărani chiar dacă au fost talentați. În general, ei n-au făcut școală, pentru că erau țărani. Primăvara, vara, toamna, cultivau pământul, iar iarna mai pictau.

Să înțeleg că majoritatea icoanelor aveau mesaje pe care le transmiteau?

Religioase, toate, absolut, și vă mai spun ceva. Mulți pictau și teme de sfințitor care se cereau, pentru că fiecare, dacă purta nume de sfânt, își dorea o icoană cu sfântul, cu protectorul lui.

Am văzut că, în acest muzeu, sunt icoane din mai multe părți ale țării... Icoanele din aceste regiuni au anumite elemente specifice locului din care provin?

Icoane pe sticlă s-au pictat, cele mai multe, în Transilvania, puține în Banat și puține în Bucovina. Fiecare zonă își are coloritul, își are stilul, ca, de altfel, și fiecare pictor țăran. Din Banat, avem foarte puține. În Moldova, e specific coloritul care se regăsește, de regulă, în costumul popular. Îmi veți spune: *Da, dar costumul popular din Mărginime e alb și negru, iar în icoane, se întâlnește albastru, verde, vișiniu!*. Doar că regăsim aceste culori pe broderia de pe pieptarele de piele și de pe cojoc purtate în Mărginime.

POVEȘTI DE SUFLET

Ați putea să îmi spuneți care este cea mai nouă și care este cea mai veche icoană din acest muzeu?

Nu, pot să vă spun cele mai vechi – le avem de la Nicula, din zona Nicula, pictate la mijlocul - în a doua parte a secolului al XVIII-lea, iar printre cele mai noi se numără icoanele pictate de Ana Dej. Ana Dej a trăit la sfârșitul secolului al XIX-lea - începutul secolului al XX-lea, în Țara Făgărașului. Ea a învățat acest meșteșug de la tatăl ei și picta împreună cu fratele ei.

Există o icoană cu o poveste sau o importanță aparte în acest muzeu?

E o icoană deosebită expusă, care a fost culeasă sub formă de cioburi, dintr-un coș de gunoi, dintr-o gospodărie din Săliște. După ce s-a deschis muzeul, o femeie de aici, din Sibiel, a mers la o familie, din Săliște. Aveau ceva de discutat. Când a intrat în curte, a văzut un coș de gunoi, iar în coș, ceva ce strălucea la lumina soarelui și a întrebat: „Dragă, dar ce ai acolo?”. „Ei, am făcut curățenie în pod și am găsit cioburile de la o icoană”. „Păi, nu vrei să mi le dai mie?”. „Ți le dau!” și ne-au fost aduse la muzeu, într-un pachet cu cioburi, iar călugărițele – ce au trudit mult aici, alături de părintele, în realizarea acestui muzeu –, cu multă răbdare, ca la un puzzle, au reconstituit icoana. Icoana e foarte frumoasă și are niște caracteristici care foarte, foarte rar se întâlnesc la o icoană, și anume: e datată, e semnată, scrie localitatea unde a fost făcută: *1842, Săliște, Dumitru Pop*.

Cum ați ajuns să fiți muzeografa acestui muzeu? Și de unde aveți toate aceste informații despre muzeu?

Eu sunt născută în Sibiel, am crescut cu părintele și cu muzeul. Înainte de a intra la facultate, am lucrat la muzeu, deci l-am avut șef pe părintele, Zosim Oancea. Am lucrat cu măicuțele,

care cunoșteau foarte multe lucruri legate de acest meșteșug. Măicuțele m-au învățat și să pictez pe sticlă. Pictez icoane și am lucrat la început, o perioadă scurtă, am intrat la facultate, am făcut TCM, sunt inginer mecanic. Îmi plăceau foarte mult științele exacte și, după Revoluție, când am văzut că nu merge cu ingineria, din '93 am revenit la muzeu. Adevărul e că Părintele Oancea a tot insistat, după Revoluție, să mă întorc la muzeu. În intervalul 1995-1997, am făcut specializare la București, în cadrul Ministerului Culturii și, apoi, am făcut multe cursuri, în cadrul Departamentului Cultelor și al Patriarhiei și am avut și profesori foarte buni la București, profesori universitari, mari specialiști în domeniul patrimoniului... În plus, mă pasionează, îmi place, chiar dacă am vârsta pe care o am – 67 de ani... **Să spun, să nu spun... Nu vreau să par lipsită de modestie, dar îmi place ceea ce fac și iubesc acest muzeu și o spun cu toată responsabilitatea** [cuvinte spuse cu lacrimi în ochi].

Muzeul a primit trofeul „Mărul de Aur”, echivalent al Oscarului în turism, acordat de Asociația Internațională a Jurnaliștilor și Scriitorilor de Turism (FIJET). În fiecare an, FIJET-ul alege o țară și alege niște locații din țara respectivă și, în 2009, a fost România. Au vizitat Sibielul în luna mai. Ne-am pregătit așa cum ne-a învățat părintele Oancea și, aicea, lângă terasă, am organizat o stână cu cioban autentic, cu oi, cu ceaun, în parc am pus o masă cu produse, da' chiar tradiționale – brânză, țuică, mere, pâine. Când au ieșit, după vizită, au fost întâmpinați de un alai de nuntă, dar cu zestre, cu cai, cu steag (prapur), așa se zice la Sibiel. Am mers la mire, la mireasă, la nași și la căminu' cultural la masă și ne-au spus că vor reveni în septembrie și ne vor acorda „Mărul de Aur”. Așa a fost!

Persoană intervievată:

Valerica Nițescu, muzeograf la Muzeul de icoane pe sticlă „Pr. Zosim Oancea”, Sibiel

POVEȘTI DE SUFLET

Foto: Trofeul „Mărul de Aur”

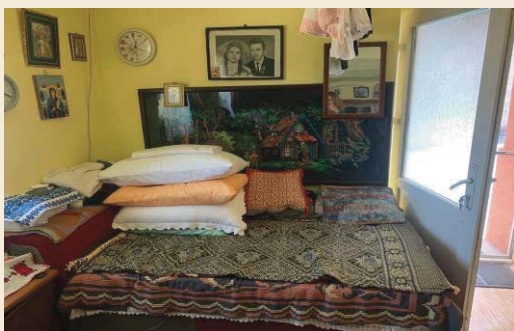

Vecinătățile satului Nocrich, județul Sibiu

Maria Nanulescu, maria.nanulescu@ulbsibiu.ro
Conservare-Restaurare, Anul II

În fiecare zi, parcurg drumul ce leagă Sibiul de Agnita. Privesc, cu drag, cât de frumoase sunt locurile acestea, mărginite de dealuri ce se îmbracă în mirosul florilor și de priveliștea fabuloasă a Munților Făgăraș. Din loc în loc, pe câte o colină, se vede câte o biserică veche, săsească, masivă, albă, șlefuită de timp. Departe, pe fundal, strălucesc crestele încă înzăpezite ale Făgărașului. E un drum care mă relaxează și îmi oferă un spectacol de basm. Drumul, cu peisaje de vis, mă conduce către satul săsesc Nocrich. Întreaga așezare, cu ulițele delimitate de fronturi de case tradiționale, este dominată de biserica medievală fortificată.

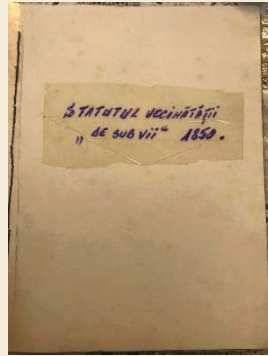
Urc încet pe ulița de lângă biserică, ajung la o poartă falnică, împing poarta grea de lemn. Mă trezesc într-o curte uriașă, plină de flori. În partea dreaptă, zăresc o ușă. O deschid. În colțul camerei, pe un pat acoperit cu păături și perne frumos decorate, mă aștepta doamna Paraschiva Rusu – o doamnă născută 1945 și crescută la țară, în acest sat frumos, din mijlocul Ardealului. Iubește tradițiile. Cu mândrie și cu grijă îmbracă portul popular. Mi-a povestit de multe tradiții frumoase, dar una dintre practicile tradiționale care mi-a atras atenția este cea a vecinătății.

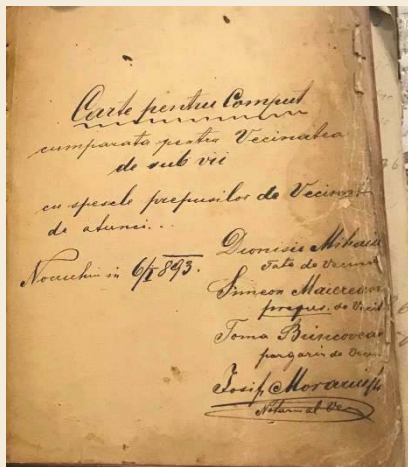
Vecinătatea este o practică socială preluată de români, de la sași. „Sașii, când or venit aici, ca să-și poată continua viața ce o avut-o înainte, trebuia neapărat să lucre împreună” (Ovidiu Gligan, Nocrich, n.1959).

Satul Nocrich avea trei vecinătăți de români, acum au mai rămas doar două: vecinătatea DE SUB DEAL și vecinătatea CRUCII. „Vecinătatea DE SUB DEAL este formată din oameni ce s-au stabilit ulterior în Nocrich, iar cea a CRUCII este formată din oameni ce s-au născut aici” (Ovidiu Gligan, Nocrich, n. 1959). Pe lângă acestea, în zilele noastre s-a înființat o vecinătate de rromi. În trecut, existau și două vecinătăți săsești, dar care nu mai există astăzi.

Am avut ocazia să vorbesc cu ultimul tată al vecinătății de români care s-a desființat, domnul Ovidiu Gligan. Această vecinătate s-a desființat din cauza îmbătrânirii populației. Vecinătatea DE SUB VII s-a înființat în anul 1851-2015. „Românii, văzând la sași un lucru bun și folositor, s-au gândit să înființeze și ei o vecinătate și, așa, s-a format vecinătatea DE SUB VII” (Ovidiu Gligan, Nocrich, n. 1959). Membrii care au înființat vecinătatea locuiau în apropierea dealului, unde se cultiva vița-de-vie – de aici provine și numele vecinătății.

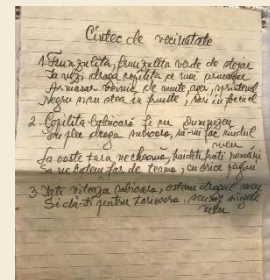
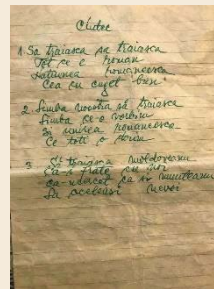
Semnul vecinătății DE SUB VII

Caietul în care se nota statutul vecinătății

Oamenii, înainte de toate, sunt mândria și bogăția unui loc. Tot oamenii sunt aceia care își pun amprenta asupra locurilor, lăsând semne și însemne, în urma lor. În Nocrich, am descoperit o țesătură specială de relații interumane, un ansamblu de reguli și obiceiuri, preluate, cu sfințenie, de la înaintași. Doamna Paraschiva și domnul Ovidiu mi-au spus că vecinătatea este ca o mare familie, care este alături de fiecare dintre membrii ei, la momente importante din viața lor: la construirea caselor, „ei își făceau anumite lucrări mai mari. De exemplu, o familie voia să-și facă o casă, o șură, ceva, neavând atâta forță ca să ridici într-un termen destul de scurt casa, chema membrii vecinătății să-i ajute” (Ovidiu Gligan, Nocrich, n. 1959). La săparea fântânilor, își împrumutau bunuri, dar, mai ales, la momente de încercare, cum ar fi pierderea unei persoane dragi. Atunci, vecinătatea își intră cu adevărat în rol și preia tot ceea ce înseamnă organizarea și desfășurarea, în bună ordine, a înmormântării.

Ovidiu Gligan mi-a dat mai multe detalii legate de cum funcționează vecinătățile de români, de la Nocrich. Conducerea vecinătății se face într-o ordine alternativă, în funcție de vârstă, iar în fruntea sa, se găsește „Tatăl mare al vecinătății”. În fiecare an, de Bobotează, se convoacă membrii vecinătății să încheie socotelile veniturilor și cheltuielilor pe anul precedent și să-și aleagă un nou „Tată de vecinătate”, pentru un mandat de un an. Acesta, la rândul lui, își alege, din membrii vecinătății, un „secretar”, care ține evidența banilor atinși (vecinătatea are un fond de bani cu care acoperă anumite cheltuieli) și doi „prepuși” care se ocupă cu administrarea și buna desfășurare a petrecerii. De la casa Tatălui de vecinătate, pornesc spre cămin, cântând două cântece specifice (a se vedea fotografiile de mai jos). Tații vecinătății sunt îmbrăcați în straie populare și țin în mâini un prosop frumos țesut, iar tricolorul este prins pe umăr sau în piept.

Cântecele de vecinătate cântate în drum spre cămin (Cântecele sunt la fel la toate vecinătățile)

Fiecare vecinătate are un semn specific al ei. În momentul în care Tatăl vecinătății vrea să transmită o veste, semnul, însoțit de un bilet, circulă la toți membrii vecinătății, de la ora 7:00 și trebuie să se întoarcă înapoi la Tatăl vecinătății până la ora 12:00 (Vecinătatea DE SUB VII). Membrii din vecinătate, pe la care nu reușește să treacă semnul, vor fi amendați.

Lada vecinătății DE SUB VII

În ladă, se găsesc: documentele de când este înființată vecinătatea, semnul vecinătății, biletele trimise de Tații vecinătății, din trecut până în prezent, și foile cu cântecele specifice. Lada se transmite de la un Tată de vecinătate la altul, în fiecare an.

Doamna Paraschiva și-a invitat încă două prietene, doamna Filip Victoria și doamna Balaban Ana, dornice să-mi împărtășească diferite detalii legate de sat.

Mi-au vorbit despre cât de frumos era să conviețuiesc cu sașii, care erau atât de ordonați și curați. Din păcate, după Revoluție, toți sașii au plecat din sat, lăsând casele și gospodăriile goale. „Am învățat multe lucruri de la sași, dar cel mai mult mi-a plăcut ordinea și disciplina în care trăiau” (Paraschiva Rusu, Nocrich, n.1945).

Mă bucur că am avut ocazia să stau de vorbă cu aceste persoane minunate, care mi-au vorbit despre tradițiile și practicile tradiționale din satul Nocrich, care încă se mai păstrează până în prezent.

Persoane intervievate:

Ovidiu Gligan, Nocrich, n. 1959

Paraschiva Rusu, Nocrich, n. 1945

CUM SE FACE UN ARBORE GENEALOGIC?

Ghidul unui cercetător amator pentru alt cercetător amator

Răzvan-Ovidiu Căndea, email: razvanovidiu.candea@ulbsibiu.ro
Studiul Patrimoniului și Managementul Bunurilor Culturale, Anul II

Realizarea unui arbore genealogic

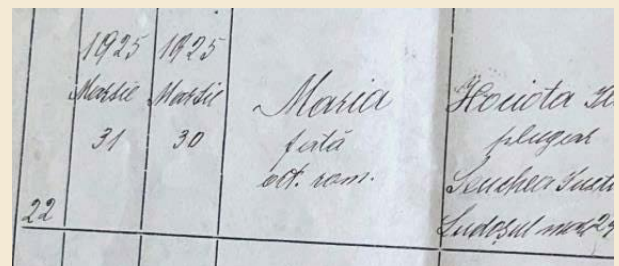
Probabil că o mare parte dintre cititori s-a întrebat, de multe ori, la ce e bun un arbore genealogic? Un arbore genealogic este util oricărei persoane care dorește să îl realizeze, deoarece acesta poate scoate la iveală diferite informații necunoscute până în acel moment, atât din familia cercetată, cât și din arealul din care provin documentele, cum ar fi aspecte ereditare sau boli patologice. În același timp, cercetarea genealogică poate face cunoscute înrudirile cu persoane din trecut, importante la nivel local sau național.

În cele ce urmează, voi prezenta, din punctul meu de vedere, modul ideal de cercetare pentru realizarea unui arbore genealogic, cu informațiile necesare pentru a studia documente scrise, deținute de arhivele statului sau ale bisericilor, la care voi aduce exemple din cercetarea proprie. Proiectul întreprins pentru realizarea arborelui genealogic al familiei bunicii paterne a început în urmă cu 6 ani, în 2017, când o rudă a realizat un arbore genealogic, însă greșit.

Realizarea unui arbore genealogic este o sarcină complexă, prin simplul fapt că cercetătorul trebuie să își creeze, de la început, un plan pe care să îl urmeze cu strictețe până la finalul cercetării, deoarece volumul de documente cercetate este unul foarte mare. În acest fel, informațiile utile pot fi introduse într-o bază de date XLS care poate facilita găsirea informațiilor, într-un timp mult mai scurt față de o bază de date clasică, ce folosește sisteme de catalogare învechite. Într-o asemenea bază de date XLS, pot fi trecute orice fel de informații, pe care cercetătorul le consideră ca fiind utile, printre care locația documentului, numele și prenumele persoanei declarate, data nașterii, localitatea nașterii, numărul casei, părinții și vârsta acestora la nașterea copiilor, dar și alte informații. Pe baza acestor informații, cercetătorul

poate face analogii și suprapuneri de informații cu ale altor posibili strămoși, fiind necesare un număr de minim 2 informații la fel pentru a merge cât mai departe în trecutul familiei.

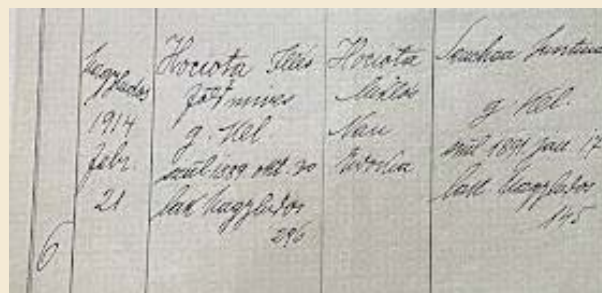
Așadar, după ce a fost stabilită metodologia de cercetare, cercetătorul interviează cele mai vârstnice persoane din familie, dar care sunt și cele mai familiarizate cu acest subiect, acestea fiind reprezentate, în cazul meu, de către bunica mea paternă, Elisabeta Băcilă. Pe baza interviului, cercetătorul va afla, de la membrii familiei interviețați, cei mai îndepărtați strămoși și diferite informații despre ei. Acesta este punctul de pornire al cercetării. Din acest punct, cercetătorul va căuta persoanele, în documentele de care dispune, pornind de la data decesului sau cea a nașterii, căutând, mai apoi, în registre, la anul respectiv. În timpul cercetărilor, trebuie luată în calcul și posibilitatea ca persoanele să nu fie născute sau decedate în localitatea în care se fac cercetările, iar acest lucru să nu fie consemnat în documente. Luând în calcul cele menționate și presupunând că persoana s-a născut sau a decedat în localitatea cercetată, aceasta este descoperită în registru. Spre exemplu, eu am descoperit-o pe străbunica mea, Maria Băcilă, de la numărul 296, născută Hociotă.

Fotografia 1. Înregistrarea nașterii Mariei Hociotă, 1925-2002

Nașterea străbunicii, în data de 30 martie 1925¹, data căsătoriei și a decesului sunt trecute în baza de date. Apoi, se trece la căutarea părinților, iar pentru a-i descoperi, în cele mai multe cazuri, trebuie să știm că vârsta părinților, la nașterea copilului, este trecută în dreptul numelui, ca și în acest caz, părinții Mariei fiind Ilie Hociotă și Iustina Seucea. Vârstele lor, la nașterea Mariei, au fost de 35, respectiv 32 de ani. Pe baza acestor vârste, se scade din anul nașterii Mariei vârsta părinților, la care se adaugă o variabilă de 1 an, deoarece există posibilitatea ca părinții să nu fi împlinit încă vârsta pe care trebuia să o aibă în acel an, cum este și cazul tatălui Mariei, născut în 30 octombrie 1889. După realizarea acestui calcul, cercetătorul va trebui să caute următoarele documente de cercetat, în care se află părinții Mariei și anume, 1890 ± 1 și 1893 ± 1.

Desigur, din moment ce toată cercetarea se bazează pe documente scrise, acestea, uneori, se pot pierde din cauza lipsei de interes pentru conservarea lor sau din cauza unor cataclisme care duc la distrugerea lor, cum este și cazul documentelor din satul Ludoș, din perioada 1870-1895. Prin urmare, pentru a putea continua cercetarea genealogică, cercetătorul trebuie să utilizeze toate documentele de care dispune, astfel că trebuie să se folosească și de alte documente, printre care se numără și registrele pentru cununia civilă. Aceste documente, ca și restul oferă datele de naștere ale celor căsătoriți, vârsta lor, data căsătoriei și numele părinților, în special al tatălui. Având în vedere că cercetarea a ajuns la stră-străbunicii mei, următoarele informații din documentele de căsătorie vor fi despre ei. Astfel, Ilie Hociotă de la numărul casei 296, născut la 30.X.1889, cu părinții Nicolae Hociotă și Dochia Nan, s-a căsătorit la data de 21 februarie 1914 cu Iustina Seucea de la numărul 145, născută în 17.I.1891, cu părinții Moise Seucea și Maria Luca.²

Fotografia 2. Înregistrarea cunuei civile a lui Ilie Hociotă și Iustina Seucea, 1914

În consecință, prin conectarea tuturor informațiilor, descoperite de la fiecare persoană, într-o bază de date, se pot descoperi strămoși ai familiei mai îndepărtați, cu condiția ca cercetătorul să aibă acces la documente. Pe baza acestor informații, a fost descoperită, mai apoi, data decesului lui Nicolae Hociotă, tatăl lui Ilie Hociotă, care s-a născut la 2 aprilie 1852 în Topârcea, părinții săi fiind Nicolae Hociotă și Maria Greavu și a decedat la 13 august 1930 în Ludoș³.

Nr. actului	DATA înregistrării anul, luna și ziua	ANUL luna, ziua și ora morții	Prezumele, numele, prenumele, confesiunea și domiciliul	LOCUL și data nașterii	Vârsta	PREZUMERILE și numele părinților	DECEDATULUI		
							1	2	3
31	1930 14 14	1930 13 ora 4 p.m.	Nicolae Hociota părinți Nicolae Dochia Ludoș 296	Topârcea 1852	48 ani	de Nicolae Hociota Maria Greavu			

Fotografia 3. Înregistrarea decesului lui Nicolae Hociotă, 1852-1930

Această tehnică de cercetare poate ajuta cercetătorul să realizeze un arbore genealogic și să ajungă la epuizarea tuturor surselor existente. În ceea ce privește familia mea, informațiile sunt numeroase, reușind, în acest fel, să ajung să îmi cunosc cea de-a noua generație de pe această ramură a arborelui genealogic. Informațiile adunate pot fi ulterior utilizate într-o reprezentare grafică, arborele genealogic propriu-zis, care poate lua forma unui arbore sau care poate fi sub forma unei piramide, cu persoana de la care se începe

¹ Primăria Comunei Ludoș, satul Ludoș, județul Sibiu, Registrul de nașteri 1922-1929, p. 63, 22/1925.

² Primăria Comunei Ludoș, satul Ludoș, județul Sibiu, Registrul de căsătorii 1907-1921, p. 55, 6/1914.

³ Primăria Comunei Ludoș, satul Ludoș, județul Sibiu, Registrul de decese 1907-1921, p. 14, 31/1930.

cercetarea și strămoșii acesteia, în partea de deasupra.

Concluzii

Aflarea trecutului familiei, cu ajutorul cercetărilor genealogice, reprezintă cunoașterea strămoșilor, dar și posibilitatea de a descoperi dacă diferiți strămoși provin din alte localități sau dacă aceștia s-au născut într-o localitate și s-au căsătorit într-alta. În același timp, cercetări de asemenea amploare pot strânge laolaltă rudele, atât pentru a contribui la cercetare, cât și pentru a vorbi despre informațiile cunoscute de fiecare, despre trecutul familiei. În plus, această cercetare ne oferă posibilitatea de a afla cauza decesului anumitor persoane, atât dintr-o localitate, cât și din familia cercetată, ceea ce ajută la cunoașterea patologiei ereditare.

Așa cum am menționat la început, baza de date electronică XLS permite înregistrarea unui număr mare de informații, ce pot fi prelucrate pentru a obține diferite statistici. Totodată, o asemenea bază de date poate fi accesată de mai multe persoane care au rude în aceeași localitate, ce le permite să își cunoască strămoșii fără a se deplasa până în acea localitate.

În altă ordine de idei, acest articol ar putea ajuta orice persoane interesate să cunoască modalitățile de cercetare genealogică, astfel încât să își poată construi un arbore genealogic mult mai ușor. În același timp, prin convingerea mai multor persoane de a realiza un arbore genealogic, se poate realiza o bază de date în care să fie introduse toate informațiile, cu condiția ca aceste persoane să provină din aceeași zonă. Un asemenea exemplu de bună practică este cel al Universității Babeș-Bolyai din Cluj, care a realizat o bază de date, în care au fost introduse toate informațiile din registrele de stare civilă din zona Clujului⁴.

Țin să mulțumesc, și pe această cale, bunicii și mătușii mele și tatălui meu, pentru ajutorul oferit în realizarea acestor cercetări și a arborelui genealogic, dar mai ales verișoarei mele, care mi-a trezit interesul pentru acest domeniu, atunci când a realizat un arbore genealogic incorect ilustrat.

Bibliografie. Documente de arhivă:

Primăria Comunei Ludoș, satul Ludoș, județul Sibiu, Registrul de nașteri 1922-1929.

Primăria Comunei Ludoș, satul Ludoș, județul Sibiu, Registrul de căsătorii 1907-1921.

Primăria Comunei Ludoș, satul Ludoș, județul Sibiu, Registrul de decese 1907-1921.

Webgrafie:

<http://hpdt.ro:4080/>, accesat la 17.05.2023, ora 23:26.

Fotografii:

Fotografia 1. Primăria Comunei Ludoș, satul Ludoș, județul Sibiu, Registrul de nașteri 1922-1929, p. 63, 22/1925.

Fotografia 2. Primăria Comunei Ludoș, satul Ludoș, județul Sibiu, Registrul de căsătorii 1907-1921, p. 55, 6/1914.

Fotografia 3. Primăria Comunei Ludoș, satul Ludoș, județul Sibiu, Registrul de decese 1907-1921, p. 14, 31/1930.

⁴ <http://hpdt.ro:4080/>, accesat la 17.05.2023, ora 23:26.

ACILIU – în căutarea originilor...

Christian Michael Thellmann, email: christianmichael.thellmann@ulbsibiu.ro
Studiul Patrimoniului și Managementul Bunurilor Culturale, Anul II

Satul Aciliu este situat în partea de vest a județului Sibiu, în *Depresiunea Săliște* și aparține, din punct de vedere administrativ, de orașul Săliște.

Sub denumirea de *Thychellew*, satul este atestat documentar, întâia dată, în anul 1330. De atunci, locuirea a fost permanentă, așezarea fiind prezentă constant în documentele vremii. Numit în maghiară cu un vechi prenume masculin unguresc, *Ecsellő*, satul apare pe Harta Iosefină a Transilvaniei, 1769-1773. În germană, satul se numea *Tetscheln*.

Aciliu este satul unde s-a născut și a crescut bunicul meu dinspre mamă. Îmi propun să refac o imagine a satului, din frânturi de aduceri aminte, păstrate într-un colț de suflet... nu a bunicului meu, pentru că el s-a mutat din această lume. Vă propun să îl regăsim împreună, într-un interviu cu mama mea, Ana Thellmann!

Ce înseamnă Aciliu pentru dumneata?

Ca și tine, m-am născut în Sibiu, la oraș. Din Aciliu, era tatăl meu și acolo au trăit bunicii mei, mătușa mea împreună cu familia ei, verii mei... De Aciliu, se leagă multe din amintirile copilăriei mele. Cele mai multe vacanțe – de iarnă, de vară – le-am petrecut la bunicii mei. Prima vizită în legătură cu care am păstrat o amintire vie s-a întâmplat pe când aveam vreo patru ani... Am mers cu trenul și, de la gară până în sat, drumul era destul de lung. Tata m-a purtat pe umeri, așa că am avut ce vedea cu ochi de copil... A luat-o pe scurtătură, pe Groapa Rea, cale abruptă, dar pe care ajungeai repede la intrarea în sat, la Troiță. Drumurile în sat erau pietruite și așa s-au păstrat și acum. La fel erau și curțile oamenilor... Aciliul, pentru mine, e parte a copilăriei și adolescenței mele, bunătatea bunicilor, răsfățul vizitelor și bucuria sărbătorilor petrecute în casa lor, joaca, mersul pe ulițe, în hotar sau la vie, felul în care sătenii ne cunoșteau după sămânță...

Cum era viața în sat, cu ce se ocupau oamenii? Care era specificul locului?

Oamenii aveau gospodării frumoase, bine rânduite. Se ocupau cu creșterea vitelor și a oilor, aveau grădini mari cu pomi, viile erau bine lucrate. Darul de la Dumnezeu pentru acileni a fost dealurile însoțite și pădurea. Aveau pășuni și loc de luncă, spre Amnaș. Pământ roditor, loc de șes era mai puțin. Pentru acileni, negoțul cu vite și cu vin a fost o alternativă de obținere de venituri. Aveau mulți pomi cu rod bogat de fructe: mere, pere, cireșe, piersici și nuci, pe care le vindeau la oraș sau prin satele din jur. La caise, le spuneau *modolane* și îmi amintesc că erau mici și foarte gustoase, bine coapte. Toți laudau vinul acilenilor și, pentru că era bun, se vindea bine. Din prune, bunica făcea *liftar* (magiun, fără zahăr), dar din cele mai multe, oamenii făceau țuică. Comunitatea satului avea cazan de țuică, pe timpuri.

Mi-ai spus o poezioară a locului, despre acileni... Cred că merită să o mai spunem în acest interviu!

„Hăș, cioarelea!
Nu mânca cireșelea,
Că ele dau paralelea!”

Acilenii articulau cu „-lea” în loc de „-le”. Era un specific de limbă al comunității, care făcea deliciul celor din jur. În plus, îi mai țineau și de zgârciți, așa că umorul e la el acasă. Dincolo de asta, poezioara spune despre oameni, ocupații, griji...

Despre sat, ca așezare, ce îmi poți spune?

Ulițele satului: Suseni, Joseni, Găvârlești... astea erau. Dacă te uiți de sus, pe Google Earth, par niște piepteni... Asta este impresia. Dacă te plimbi prin sat, vezi o rânduială respectată în cadrul comunității, în ceea ce privește modul de construire și de așezare a construcțiilor, de folosire a terenului.

Este o arhitectură unitară specifică satelor din Mărginimea Sibiului. La intrarea în sat, se află Troița.

De cealaltă parte a drumului, este fântâna și locul unde se adăpau animalele. În mijlocul satului, aproape de vad, se află cazanul de țuică, ce aparținea comunității. Viața era rânduită în comunitate. La cules în vii, de exemplu, nu te duceai oricând. Erau vighitori (paznici ai viilor, numiți dintre membrii comunității, puși pentru a nu se fura strugurii în perioada de coacere, până la cules) și reguli clare. Culesul viilor se făcea odată de toți oamenii din sat. Toate acestea sunt mărturii ale vieții duse după orânduie, după datină și obiceiul locului.

Despre viața oamenilor putem vorbi? Așa cum a rămas în amintirea ta... în casa bunicilor.

Păi, viața de zi cu zi era legată de îndeletnicirile gospodăriei. Lucrau pământul, grădina de legume, livada și viile, se ocupau de animale. Aveau cel puțin două vite în grad, oi, porci, păsări de curte.

De ce ai spus că aveau cel puțin două vite?

Păi aveau nevoie pentru transport. Carul tras de vite era, la țară, mijlocul principal de transport. Pentru asta, trebuiau cel puțin două vite... Sau, pe lângă vite, o pereche de boi... Alții aveau căruță trasă de cai... Dar obișnuit era carul tras de vite. Cu carul, se aducea fânul, recoltele de pe câmp. Cu carul de transportau, buțile cu strugurii pentru vin, din vie. Cu carul se transporta zestre miresei, când se făcea nunta...

Dacă ai amintit de nuntă, spune-mi câte ceva despre obiceiuri, datini...

Nunta tradițională era un întreg ritual. Se mai păstrează și azi obiceiuri ca închiderea drumului nuntașilor, împodobitul porților caselor mirilor cu brad, ceremonialul prin care alaiul de feciori conduce mirele la nași și, împreună cu nașul, la casa miresei. La biserică, are loc cununia, apoi se face petrecere... cu masă mare și bucate specifice de sărbătoare, cu furatul miresei și răscumpărarea ei de către naș sau mire – după cum a fost furată, înainte sau după miezul nopții. Dimineața, mireasa trebuia să arate că-i vrednică și că știe să mestece mămăliga, în fața nuntașilor. Feciorii și nu numai ei, de obicei, necăjeau mireasa și turnau vin sau puneau sare în mămăligă. La final, se împărțea câte o bucată de mămăligă cu brânză nuntașilor, care trebuiau să plătească munca miresei, după cum era de bună mămăliga.

Alte datini, obiceiuri?

Pe timpuri, copiii veneau pe lume acasă. Femeile din sat ajutau și moșeau copilul. Lăuzele nu ieșeau din casă până când nu erau „curate” și copilul creștinat prin Taina Botezului, la biserică.

Se credea în semne vestitoare ale morții: țipetele de cucuvea, de exemplu. Pentru mort, bat clopotele în sat, astfel că toată comunitatea afla. Tradițional se practica și „cântatul după mort” (bocetul). Cam astea legat de evenimentele din viața omului.

Ca și sărbători, care erau cele mai importante?

Paștile și Crăciunul sunt cele mai importante sărbători. Oamenii nu se abăteau de la rânduiala postului, înainte de sărbători. Postul Paștelui era chiar aspru și lung și oamenii îl țineau cu sfințenie în fiecare casă... În „sâmbăta morților” (cea de dinainte de duminica Floriilor), se merge în cimitir, cu ramuri de salcie, și se aprind lumânări. În Săptămâna Mare, se pregăteau mâncăruri specifice pentru masa de Paști, iar în „Joia Verde”, se înroșesc ouăle (tradițional, cu foi de ceapă). La biserică, are loc slujba celor 12 evanghelii, iar familia care „dă Paștile” pregătește „Cina cea de Taină”, cu mâncăruri de post, la care participă preotul satului, cântăreții bisericești, bărbații din familie (13 persoane). În Vinerea Mare, are loc Prohodul Mare (și înconjurarea bisericii). În Sâmbăta Mare, se pregătesc Paștile. Slujba de Înviere începe cu deschiderea bisericii. La sfârșitul slujbei, se împart paștile. Din Duminica Paștilor și până la Înălțarea Domnului, salutul este

„Hristos a înviat!” cu răspunsul „Adevărat c-a înviat!”, iar de la Înălțarea Domnului până la Rusalii, sătenii își spun „Hristos s-a înălțat!”.

De Crăciun, până la revărsatul zorilor, Ceata junilor colinda toți oamenii din sat. Colindatul în ceată este tradițional și în Aciliu. Și aici, ceata se formează după un ritual rămas din vechime. Costumația este specifică, de sărbătoare, cu ciucuri, zdrăngănele, mărgelile pe pulpa ȋțarilor, cămașă, pieptar negru din postav sau din piele, brâu, căciulă împodobită cu pană de păun. Feciorii își găsesc gazdă, se organizează, își aleg judele și învață colinzile înainte de sărbători. În seara de Ajun, merg la colindat, mai întâi la mai marii satului (primar, preot, învățător), apoi la ceilalți săteni. Mai demult, când acilenii erau mulți, feciorii se împărțeau în așa fel încât să ajungă la fiecare casă. Pentru colindă, primeau răsplata în vin, țuică, cozonac, cărnați și carne de porc, bani. Toate acestea erau folosite de juni pentru a petrece de sărbători, până la Bobotează. În 28 decembrie, are loc, la Săliște, „Întâlnirea cetelor”, unde participă și Ceata junilor din Aciliu. În noaptea de Anul Nou, se îngropa ritualic anul vechi și se serba intrarea în noul an.

Frumoase erau și Sâmbzâienele (24 iunie – Sfântul Ioan de Vară) când se culegeau sâmbzâiene, se împodobeau porțile, iar fetele nemăritate își împleteau coronițe, pe care le purtau pe cap sau pe care le aruncau peste casă, pentru a o feri de rău. Alte sărbători erau Sfânta Paraschiva și Sfântul Dumitru sau Sfântul Nicolae, nume des întâlnite în sat. Sărbătoarea Sfinților Mihail și Gavril (8 noiembrie) este respectată pentru că biserica din sat are hramul acestor sfinți.

Bunica ce pregătea bun când mergeați la ea sau de sărbători?

Am zis deja de liftar, făcut fără nici un pic de zahăr, în căldare de aramă. Îmi plăceau prunele uscate în cuptorul încă destul de cald, după ce se scotea pâinea. Erau un deliciu. Dimineața, se știa, era mirosul de pâine coaptă și cafeiul din coji de pită, pe marginea sobei – astea erau bucuria copiilor. Cojile, de la pâinea scoasă din cuptor și bătută, se fierbeau în apă, după care se strecura compoziția, se îndulcea cu miere sau zahăr și se punea în laptele proaspăt fiert.

Cozonacii erau împlețiți cu multă nucă, pregătiți după rețete vechi, păstrate ca o taină mare; erau binecuvântarea sărbătorilor.

Sarmalele de post sau de dulce, fierte în oală de lut, mămliga la ceaun și brânza de burduf, supă de găină cu tăiței, întinși cu sucitoare, ori tocana sau friptura de miel, de oaie, de purcel... Cam astea erau bucatele pe masa obișnuită sau pe cea de duminică ori la sărbători.

Care este specificul costumului tradițional din Aciliu?

Costumele tradiționale din Aciliu respectă tradiția din Mărginimea Sibiului: alb-negru. În funcție și de anotimp... Portul bărbătesc, vara, era cu pantaloni albi, cămașă albă, șerpar, pieptar negru, iar pe cap o pălărioară. Iarna, se purtau cioareci (nădragi) din pănură de lână țesută la război, cămașă, pieptar, căciulă din blană neagră de miel, cizme și cojoc. Portul femeiesc este format din ie ornamentată cu „cheițe” sau „ciocănele” și „râuri” pe mâneci și pe piept, pieptar negru de catifea sau postav, poale albe încrețite, încinse cu brâu tricolor, crătință neagră în spate, surț negru cu ciucuri în față, ciorapi și ghete negre, iar pe cap cârpă neagră cu ciucuri. Acesta este portul tradițional de sărbătoare.

În final, nu pot decât să îți mulțumesc pentru această discuție și să îmi exprim dorința de a mai descoperi și alte detalii legate de locurile unde au viețuit bunii mei...

Au scris despre Aciliu:

Mețiu Valeriu, *Aciliu, un sat din marginea Mărginimii*, Editura Armanis, Sibiu, 2014.

Radu Florin George, „Aciliu, o picătură de suflet pentru România Mare”, în Marius Boromiz (coord.), *Mărginenii Sibiului pentru Marea Unire*, Editura Salgo, Sibiu, 2019, pp.159-193.

Batistele de nuntă din comuna Voineasa, Județul Vâlcea

Andreea-Emilia Pruteanu, andreeaemilia.pruteanu@ulbsibiu.ro
Istorie, Anul II

În ultimii 10 ani, am avut ocazia să merg adesea la nunți în localitatea mea natală, comuna Voineasa, județul Vâlcea, și am observat faptul că, aici, încă se păstrează tradițiile specifice locului.

Comuna Voineasa este situată în partea central-sudică a României și în nordul-vestul județului Vâlcea, în uimitoarea depresiune a Țării Loviștei. Ea este formată din satele Valea Măceșului, Voineșița și Voineasa, întinzându-se pe 46097,29 ha¹.

Conform *Dicționarului de artă populară*, **batista cusută** este o piesă cu dimensiuni variabile, între 0,35-0,45 cm, [...] folosită mai întâi la nuntă, iar după aceea ca element de decor pentru interior. Compoziția decorului se organizează simetric, în cele patru colțuri, motivele geometrice cusute cu lână fiind înscrise într-un pătrat. Marginile, executate cu „drug” din lână colorată, completează ansamblul. Cromatica veselă cu tonuri de violet, roșu, galben, portocaliu, negru se acordă cu funcția ceremonială².

Din punctul de vedere al voineșarilor (denumire a oamenilor din comuna Voineasa), aceste batiste au o mare însemnătate, astfel că, în cadrul nunților de altă dată, un mare accent cădea asupra lor. Acestea începeau să fie lucrate cu jumătate de an înainte de data nunții – lucru confirmat și de mătușa mea, Tudorița Moraru, care mi-a spus așa: *la nunta mea, cu jumătate de an [înainte] ne-am apucat să le facem; eu am avut nunta în noiembrie, iar prin primăvară am început să facem la batiste* (Tudorița Moraru, Voineasa, 63 de ani) –, chiar și cu un an înainte dacă neamul era mare, deoarece se făceau, nu doar **pentru mire, nași și frați de ginere**, dar și pentru **verișori, mătuși, unchi și alte rude**, deoarece așa trebuia, să se dea și lor (fig. 1, 2, 4). Pe lângă cele pregătite pentru oameni, ele se făceau și **pentru unele**

obiecte rituale – specifice nunții – și anume pentru ploști, pentru brad, dar și de pus pe tăvița cu care se duceau la biserică paharele de vin și cozonacul pentru miri. (fig. 3, 7, 8)

La realizarea lor, participa viitoarea mireasă, surorile de mireasă – adică domnișoarele de onoare – dar și alte rude, care le ajutau. Locul unde se adunau era, de obicei, la mireasă, acasă. Mireasa trebuia să facă prima dată batista care urma să fie pusă în piept la mire, iar apoi putea să lucreze și la alte batiste. Surorile de mireasă făceau batistele pentru *frații de ginere* – adică cavalerii de onoare –, fiecare partenerului pe care îl avea, iar celelalte ajutoare făceau pentru rude.

Materialul folosit la batiste era, de obicei, pânză, matador, nylon sau, în unele cazuri, din material folosit și la confecționarea perdelelor. Pentru broderia acestora, se făceau modele pe batistă, după cum se poate observa și în figura 2, însă nu la toate batistele. Unele erau lăsate simple, pentru că se întâmpla ca materialul să fie deja cu model, cum se vede în figura 3, diferența, aici, făcând-o marginea lor. Pe margine, acestea aveau colțunași, ce erau făcuți cu iglița, direct pe batistă, sau erau făcuți separat și atașați ulterior. Un model des întâlnit pentru acești colțunași este *ploița* (fig. 3, fig. 4), acesta, de obicei, se făcea la batistele cu care se decorau obiectele rituale. Un lucru interesant aici este că, fiind realizate individual, ele erau „personalizate” în funcție de persoana căreia îi era dată, de relația cu ea, sau de gradul de rudenie cu aceasta. Astfel, ornamentația, cu cât era mai bogată, cu colțunași mai bogat realizați, cu atât persoana era mai importantă și mai apropiată, lucru confirmat și de doamna Ana Mardale, care spunea că: *înainte, așa era. Batistele pentru ginere, pentru nași, rudele apropiate trebuiau să fie mai bogate la model, că erau persoane importante* (Ana

¹ Petria Dobrin, *Voineasa, Trecut și prezent, Monografie*, București, 2002, p. 9.

² Georgeta Stoica, Paul Petrescu, *Dicționar de artă populară*, Editura Enciclopedică, București, 1997, p. 65.

Mardale, Voineasa, 70 de ani). Dacă batistele erau mai simple, atunci erau pentru rudele mai îndepărtate, prieteni, sau pentru obiectele aferente evenimentului.

Batistele, după ce își îndeplineau principala atribuție, și anume aceea de a fi ținute la piept, sau atașate la ploști, la brad, ele erau puse, de către oamenii care le primeau, prin casă, la diferite tablouri, icoane, erau folosite pe post de milie sau, pur și simplu, erau păstrate bine prin dulapuri sau lăzi de zestre.

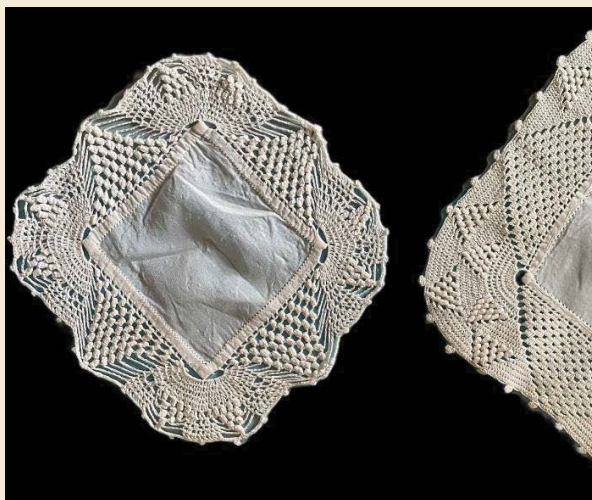

Fig. 1. Batiste de nuntă. Cea din stânga este de frate de ginere, cea din dreapta este de ginere

Fig. 2. Batistă de ginere

Fig. 3. Batistă care se putea pune la ploscă sau la brad

Fig. 4. Batistă de care se țin nașii cu mirii, în timpul cununiei religioase, la cântarea *Isaia dăntuiește*

Fig.5. Batistă de ginere, pusă în piept

Fig. 6. Batistă de frate de ginere (partea stângă) și batistă de ginere (partea dreaptă)

Fig. 7. Batistă pusă la frate de ginere în piept și la ploscă

Fig. 8. Batistă pusă la frate de ginere în piept și la ploscă

Fig. 9. Exemplificarea ținerii batistelor de către nași și miri, în timpul cununiei religioase, la cântarea *Isaia dăntuiește*

Bibliografie:

DOBRIN, Petria, *Voineasa, Trecut și prezent, Monografie*, București, 2002.

STOICA, Georgeta; PETRESCU, Paul, *Dicționar de artă populară*, Editura Enciclopedică, București, 1997.

Listă de informatori:

Pruteanu Elena, Voineasa, 45 de ani

Moraru Tudorița, Pesceana, 63 de ani

Mardale Ana, Voineasa, 70 de ani

Văduva Rodica, Voineasa, 72 de ani

Gibă Maria, Voineasa, 74 de ani

Popescu Maria, Voineasa, 78 de ani

Mulțumiri:

Multe mulțumiri doresc să le transmit, pe această cale, doamnelor intervievate, fără ajutorul cărora nu puteam duce la bun sfârșit redactarea acestui articol, dar și părintelui comunei Voineasa, Preot Nicolae Moga, care, de fiecare dată când i-am cerut un sfat, pe plan profesional, a știut să mi-l ofere și să mă îndrume mereu foarte bine.

Câteva obiceiuri de nuntă din localitatea Bozed, județul Mureș

Denisa-Margareta Galfi, email: denisamargareta@ulbsibiu.ro
Studiul Patrimoniului și Managementul Bunurilor Culturale, Anul III

Localitatea Bozed este situată la aproximativ 25 de kilometri de Târgu-Mureș. Prima atestare documentară a localității este în anul 1481, când apare cu denumirea *Boheed*, *Boyed*, fiind cunoscută, de-a lungul secolelor, ca având o populație majoritar românească. Fiecare nuntă din sat era considerată ca o mare sărbătoare, și toată lumea ajuta la pregătirea ei, de la cei mai tineri la cei mai în vârstă. Între timp, din cauza depopulării masive a satului, aceste obiceiuri au dispărut, dar pot fi retrăite prin poveștile bătrânilor. Astfel, am intervievat-o pe Maria Șut (84 de ani), pentru a afla mai multe despre obiceiurile de nuntă, aceasta fiind **socăcița** satului.

Maria Șut

Când începeau pregătirile pentru nuntă?

Cum să-i spui, nunta, când să începe, să începe de joia sara', să făceam năfremi, așa, frumosă, făceam năfremi din-alea mari negre și, vinerea, umbla chemătorile. Joi sara, să face. Vinerea umblau chemătorile, vineri sara să strâca năfremile ălea, să lua bote, care era colăcari, și să făceam cu panglici, de-lea, roz, albe, roși, tăte culorile. Tricoloru' era chiar deasupra pus. Și cu elea mere ficioii când începe duminică dimineața, la cinste. Sâmbătă sara, era *șarateu* [petrecere înainte de nuntă] și să făceam șarateu sâmbătă sara, să aduna tineretu' tăt, acolo la niri, și la nireasă, că la nireasă să făceam șarateu. Acolo, juca lumea, să petrece, până câtă doișpe. La doișpe, mere acasă fiecare, dimineața se sculau, vineau la nireasă, nireasa făceam cinste, adică pune pe masă cozonac, mă rog, ce pune părinții la fată. Tineretu' din sat vine cu o farfurie, cu un pahar, cu o cană sau cu două, tri farfurii de o formă – ăla era cinstea niresii. Și acolo sta până când era cătră unșpe, doișpe. Atunci, de acolo, lua muzicantu' de la nireasă și mere după nire, îl dușe și lua nireasa și cu nănași și mereu la cununie, și să cununau. Mereu la nuntă, la masă [...], da' mâncarea nu era ca cum îi acuma, masa, mâncarea, așa era: să fășe supa și mânca direct supă, nu mai era aperitiv și d-estea, ca cum fac acuma nuu, d-estea nu mai era, no. Și aia să fășe și mânca tăta lumea. Când o mâncat supa, să adușe carnie, da', la fiecare, îi pune porția pe farfurie, cum îi vine, cartofi puși și era sosu' ăsta, cum facem noi – sos de roșii, no. Și mâncai și, când era gata tăte ălea de mâncat, o farfurie de gris la o perechie, adică cum eram noi doi, ne puneu, la amândoi, o farfurie de gris, să o mâncăm – că o mâncai, că nu o mâncai, aia era. Și altă mâncare nu mai mâncai ninica, până noptea, la doisprezece, până să găta masa, mă rog, până se aduna cinstea. Și, apăi, noptea, la doisprezece, umbla doi bărbați – unu' pune țuică și unu', cu o pâine în brațe, tăieu o felie de pită și

mâncau și beiau un pahar de jinars și ăla era. Și, dimineața, să luau și să ducă câtă casă, da' flămânzi. Nu era ca acum, că atâta mâncare, că da' cadou, da', da' atunci nu era, și noi, când ne-am luat laolaltă, douășcinci de lei – cum ar fi acum șișii lei.

Și chemătorile aveau o strigătură anume?

Chemătoarele mere vinerea, de umbla prin sat și zășeu:

– *No, bună zăua!*
– *Bună zăua! No, hai, șadeț, fetelor!*
– *Nu, că noi am vint:*
Șapte zăle fără șasă,
De când am pornit de acasă,
Cu știrea de la nireasă,
Cu mână de busuioc,
De la nire din colop.
Vă rogă nirele și nireasa
Să luați parte la nunta lor.

Asta era strigătura, no, da', la fiecare casă, tăt asta să zășe. Și duminica, când mere de colo, chiuie. Și când mere pe drum chiuie:

Vai de mine și de om,
Pare c-o-nflorit un pom,
Da' noi șintem o grămadă,
Parcă am ieșit din ladă!

Și nunta se ținea în ogradă de obicei? Și când venea soacra, îi chiuia ceva la noră?

Da, nunta să țâne în ogradă. Când era cumnate din partea nirelui, zășe:

Ieși afară, socră mare,
Și ia-ți nora de mănăuță
Și o duci în grădinuță,
Rupe-i, mamă-un braț de flori,
C-așa să dă la nurori,
Că și mie-așa mi-o dat,
Soacra de mână când m-o luat!

Așa îi chiuie. Și socră-sa îi chiuie înapoi, la nireasă, când o lua de mână, că:

Hai la mama, draga me!
Ză-mi, mamă, dacă vrei,
Dacă nu, zăși bătrână,
Cum ț-a ci mai îndemână,
Că io tăță nu ț-am dat,
Numa ț-am făcut bărbat.
Nu te șer să mi-l plătești,
Numa să ni-l ominești
Și să nu-ți bați joc de el.

lată câteva obiceiuri de nuntă din localitatea Bozed, județul Mureș, rămase vii doar în memoria celor mai în vârstă din sat.

Persoană intervievată:

Maria Șut, Bozed, județul Mureș, n. 1939

Nunta Corneliei cu Remus, 1958

Nunta surorii bunicii, 1962

Nunta verișoarei Lucia '80

Priveghiul în satul Feneș, județul Caraș-Severin – din momentul decesului până în ziua înmormântării –

Dafina Bârcă, email: dafina.barca@ulbsibiu.ro

Studiul Patrimoniului și Managementul Bunurilor Culturale, Anul II

Din momentul morții și până în ziua înmormântării, se scurg, de obicei, trei zile. În Banatul Montan, acestea sunt pline de însemnătate, iar ritualurile tradiționale își fac simțită prezența încă din prima clipă a decesului. Credința creștină ortodoxă a gugulanilor se împletește cu obiceiuri precreștine, reminiscențe ale credințelor dacice de pe aceste meleaguri, superstiții și datini ale căror origine și însemnătate s-au pierdut poate în negura vremurilor. Cu toate acestea, practicarea lor este păstrată cu sfințenie,

mai ales de către persoanele în vârstă, care consideră o datorie morală față de înaintași și

decedat să le pună în aplicare, indiferent dacă mai cunosc sau nu care este scopul lor, după cum vom vedea în cele ce urmează.

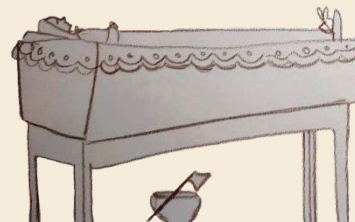
Imediat după ce a decedat, omul este pus pe o masă, într-o cameră răcoroasă – de regulă, în camera denumită „soba ge ginaince” – sau în șopru, dacă este iarnă. Dacă decesul survine seara, peste persoană se pune un cearșaf, pe care se presară sare. Așa se lasă până când se spală. Dacă moare dimineața, sarea se pune peste defunct, apoi pâza, și se stropește cu apă, pentru a nu se „încinta” (înfierbânta) până seara, când se spală. După ce e spălat, defunctul e îmbrăcat și așezat în sicriu:

„Când moare omul (ori muiere, ce îi), îl spălăm, îl îmbrăcăm, îl punem în săcrini, și-atunci, noaptea, stăm la păzât. Oamenii, muiere care vin, stau la păzât, c-așa-i aicea. La douăspreșe, când îl pune în

săcrini, îl tămâie. Dimineața, de cătră ziuă, vin muierele și stau la fereastră și cântă **Zorili**.” (Maria Boeriu, 81 ani)

„Păzitul” este, de fapt, **priveghiul** în sine: se instalează bănci lungi și mese, de jur împrejurul sicriului. Rudele și vecinii veniți stau la un pahar de vorbă și de tărie (de obicei, se consumă inconfundabila răchie de Feneș), o felie de cozonac, prăjituri de tot felul și alte de-ale gurii. Se discută noutățile satului și se invocă amintiri legate de decedat. În acest timp, sub sicriu, se pune un vas cu apă, pe care se așază o seceră sau un topor. Acest recipient urmează să fie spart de membrii familiei, înainte ca decedatul să părăsească locuința, pentru ca duhurile necurate să fie alungate. „Păzitul” are rolul de a proteja sufletul mortului de duhurile rele, care ar dori să îl fure și să îl ducă în iad. Se presupune că, până la îngropare, sufletul stă în jurul casei, pentru a-și lua rămas-bun de la cei pe care i-a iubit și, astfel, este mai vulnerabil în fața „nenumitului” (diavolului),

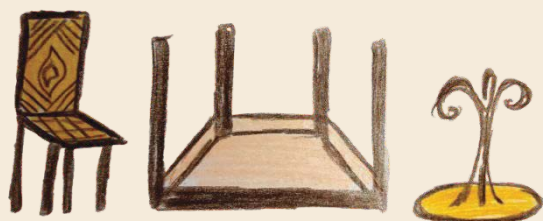

căci nu este prea atent, ci contemplă ce a rămas în urma lui. Deși cititul Psaltirii nu se practică la noi în sat, preotul este

chemat pentru citirea Stâlpilor, ce conțin Evanghelii și rugăciuni de dezlegare.

În trecut, de dimineață, femeii din sat veneau la fereastră casei unde se afla mortul și cântau „Zorile”, cântece specifice acestui moment. Astăzi, acest obicei nu se mai practică. Însă, cel decedat este comemorat, astăzi, prin altfel de

melodii: „se trage hangul în dungă” (clopotul de la biserică) din momentul morții, până în ziua înmormântării, de trei ori pe zi: dimineața, la amiază și seara.

În casă, unele obiecte se mută de la locul lor. Oglinda, simbol al imaginii lumești la care se renunță în perioada de doliu, este *astupată* (acoperită), pentru ca nimeni să nu fie preocupat de aspectul său fizic, privindu-se în ea. De asemenea, se spune că oglinda are capacitatea de a arăta

duhurile. Cum sufletul decedatului încă nu a plecat din preajma casei, *astupatul oglinzilor* se face și pentru ca nu cumva, privind în vreuna, să vadă duhul care încă nu se odihnește. Mesele se întorc cu picioarele în sus, pentru ca defunctul, chiar dacă ar vrea să se întoarcă, sub formă de strigoi, din pricină că este prea atașat de lumea aceasta trecătoare, să nu mai recunoască locurile și să-și poată vedea liniștit de călătoria spre tărâmul morților.

După ce se întorc de la priveghi, participanții nu au voie să intre în casă fără să se spele pe mâini, pentru a nu băga în casa lor nicio urmă de duh.

Slobozitul apei

În a treia zi de la deces, în dimineața zilei în care va avea loc și înmormântarea, în timp ce acasă se fac ultimele pregătiri, cei mai mici copii din sat participă la un ritual intitulat „slobozitul apei”.

„Și ne dușeam cu copiii – câte zășe copii și doisprășe –, ne dușeam cu ei la izvor, slobozeam apa, încinjeam un prosop acolo,

unde puneam vădrușii [găleți mici, umplute cu apă], îi tămâiam cu ăla cu jăgi [cățuie așezată peste un colac], cu tămâie și atunșia numeam: lu’ cutare, lu’ cutare și le gigeam și veneam acasă cu ei, cu copiii. Plecau copiii cu cântilii, făloși, că erau tot gin ăia miși, căutam, care erau ăi mai miși...” (Maria Popăilă, 68 ani).

Fiecare copilăș (între 4 și 10 ani) primește câte o găleată și o cană. Cu acestea, pleacă la o apă curgătoare (de obicei la râu), dimpreună cu femeile mai în etate. Acolo, acestea tămâiază apa și copiii. Aceștia din urmă umplu cu apă (cu ajutorul cănilor) gălețile, pe jumătate, apoi femeile dau drumul, pe râu, unor colăcei cu lumânare, rostind niște cuvinte ritualice, numai de ele știute, care să asigure o plecare lină a sufletului din sat. Tradiția spune că, spre Rai, se călătorește pe cursul râului.

După ce colăceii plutitori s-au îndepărtat suficient de mult pentru a nu mai putea fi văzuți, apa din găleată este golită de fiecare copil, în râu, moment în care primește o pungă cu dulciuri.

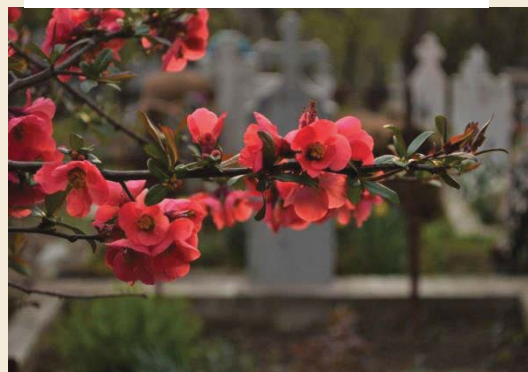
Tot acum este încredințată misiunea „Dusul apei”. Sarcină atribuită, în trecut, doar fetelor, aceasta poate fi azi îndeplinită deopotrivă de băieți și de fete, rude ale defunctului. Cel/cea ales/aleasă primește o găleată mai mare decât ceilalți, de obicei de 10 litri, și o „boată” (băț) împodobită, al cărei capăt este crestă și este înfipt în el o monedă. Timp de 40 de zile, copilul cărauș va duce zilnic câte o găleată cu apă vecinilor și rudelor defunctului din sat. După fiecare găleată cărată, va creșta o linie pe băț. Cu cât mai multe linii strânge la final, cu

atât este mai bine pentru sufletul decedatului. Se zice că așa trece mai ușor acesta prin Vămile Văzduhului. În dimineața celei de-a 40-a zi, înainte de parastas și pomană, se repetă „Slobozitul apei”, ca în cea de-a treia zi de la deces. Atunci, pe lângă colaci, se dă drumul pe apă și bățului încrestat.

Imagini cu cimitirul și biserica satului

Acestea sunt obiceiurile ce țin de vegherea asupra buneii treceri a sufletului plecat în cealaltă lume, practicate în satul meu. O altă categorie sunt cele legate de drumul defunctului de acasă la biserică, la cimitir și după îngropare. Despre acelea însă, vom vorbi, poate, altă dată.

Deși importanța lor mistică nu poate fi dovedită, credințele populare continuă și astăzi să fascineze prin evlavia cu care sunt respectate de cei mai în vârstă dintre consătenii noștri, cât și prin practicile lor deosebite, nemaîntâlnite în lumea modernă, dar care, fără îndoială, fac parte din identitatea noastră culturală și spirituală.

Persoane intervievate:

Maria Boeriu, n. 1942

Maria Popăilă, n. 1955

Înmormântarea la Breaza, în Bucovina

Cornea Laura

Specializarea Conservare și Restaurare

laura_ciumau@yahoo.com

În Bucovina, nimic nu se va face la voia întâmplării, de la naștere și până la obștescul sfârșit. Oamenii locului urmează cutumele. Breaza este un sat de la poalele Obcinei Feredeului, în care au locuit bunicii mei din partea tatălui.

O vorbă din bătrâni zice: „Fiecare casă un obicei poartă”. Moartea, în concepția populară, este ultimul anotimp. Am vorbit cu mătușa mea, Cerasela Buta, și cu verișoara mea, Rodica Birău, din Breaza de Sus, județul Suceava, despre ritualul înmormântării din aceasta zona nordica a Bucovinei, din apropierea graniței cu Ucraina. Ne-am amintit și despre pierderea lui Ghido, străbunicul meu.

Tradițiile legate de acest rit de trecere al morții încep când familia își dă seama că a sosit momentul trecerii unui apropiat la cele veșnice, prin aprinderea lumânării.

Cerasela Buta: *Mortul se așază cu capul spre fereastră!*

De ce se așază cu capul spre fereastră?

Cerasela Buta: *Să aibă lumină, pentru ca drumul către Împărăția Cerurilor sa-i fie luminat! Se pune și un prosop în geam, unde se odihnește sufletul, și acel prosop se scoate pe geam, atunci când se pornește spre cimitir. Prosopul se ia de către persoana care scoate prosopul pe geam – așa se scoate sufletul din casa.*

Este o practică rituală care se mai face și astăzi ?

Cerasela Buta: *Da, așa-i din bătrâni și noi așa facem și acum.*

M-a fascinat, în mod special, obiceiul de a pune în geam, de la îngroparea cuiva, până la pomenirea de 40 de zile, o farfurie cu făină și un pahar cu apă. Îmi amintesc că, în fiecare zi, urmăream dacă sufletul lui Ghido a umblat la făină.

De ce se pune în fereastră făină?

Rodica Birău: *Până se ridică sufletul, să mănânce sufletul, să nu stea flamand și însetat timp de 40 de zile, până la parastas. Atunci merge sufletul la judecată, iar până atunci, sufletul umblă pe unde a călătorit toată viața și seara vine și se odihnește. Făina se așază în geam, după ce se îngroapă mortul.*

Ce cantitate de făină se pune în farfurie?

Rodica Birău: *Se poate așeza în farfuria largi, nu se ține cont de mărime sau cantitate – așa cum crede fiecare că ar fi suficientă.*

Ce se face cu făina după 40 de zile ?

Rodica Birău: *O dai animalelor.*

Cerasela Buta: *Se respectă cu sfințenie obiceiurile moștenite din generație în generație, de la spălatul mortului, care se face de o femeie a satului care se ocupa de scaldătoarea defunctului. Apa trebuie aruncata cât mai departe de casa. Mortul se așază într-un sicriu, îmbrăcat cu hainele pregătite, pe un cearceaf alb și o pernă. De la biserică, se aduc: tămâie, cărbune pentru ars tămâia, lumânări, sfeșnic, toiag care se aprinde când vine preotul să citească, o cruce care se așază pe piept. Se pun de priveghi toți sătenii care trec pe la mort, cu prosop, lumânare și bani care se pun pe piept. La cap, se așază prapuri aduși de la biserică, pe care îi împodobim cu prosoape și o cruce din lemn pe care se scrie numele, data nașterii și ziua și anul morții defunctului. La picioare, va fi pus sfeșnicul, unde va fi o lumânare aprinsă tot timpul. Cu o seară înaintea înmormântării, vine preotul și ține slujba.*

Îmi aduc aminte de sunetul trâmbiței?

Cerasela Buta: *Se angajează un trâmbițar, care cântă de jale. Pe vremuri, la groapă, se ducea cu boii. Astăzi tradiția s-a schimbat și s-au înlocuit cu mașini, de la*

pompele funebre. Preotul ține slujba înmormântării, se împart colacii, cu o lumânare care se aprinde la prăznicar când lumea este pusă la masă pentru pomană. O persoana va sparge o cana când se scoate mortul din casă, la pragul casei.

De ce se sparge cana?

Cerasela Buta: *Să nu rămână necazul celor rămasi și răul sa fie distrus!*

Rodica Birău: *Trebuie să o trântești cu putere, să nu mai urmeze o alta persoana care să moară în timp de șase săptămâni. Moartea atrage alta moarte și trebuie distrusa cu spartul câinii la pragul casei, când scoți mortul din casa. Pe drumul spre cimitir, o femeie văduvă va avea misiunea de a așeza o bucată de pânză albă, înaintea cortegiului, atunci când preotul citește Evanghelia – se numește punți. Pânză o va lua văduva și o va purta pe tot parcursul drumului. Ce reprezintă pânză albă ? Călătoria sufletului spre rai.*

Realizez că totul este deșertăciune și goană după vânt.

Înmormântarea în gospodăria momârlanilor din Valea Jiului, satul Bănița

Matulescu Roxana; Conservare și restaurare, Anul II

email: roxanamaria.matulescu@ulbsibiu.ro

*Miturile unei națiuni sunt adevărurile ei vitale.*¹
Emil Cioran

Oamenii care locuiesc de o parte și de alta a celor două Jiuri – inclusiv în satele Bănița, Merișor și Dealul Babii – sunt numiți *jieni*. Cei care locuiesc pe versantul apusean al munților Sebeșului și ai Orăștiei, începând cu Ohaba, Ponor și terminând cu Luncanii și Grădiștea Muncelului, sunt numiți „*mărginenii Hațegului*”. Și unii și alții se deosebesc de locuitorii din jur prin modul lor de viață, al istoriei și dezvoltării culturii lor materiale și spirituale. Atât jienii cât și mărginenii Hațegului erau numiți, încă din timpuri străvechi, *momârlan*.²

În viața omului, moartea este pragul de trecere cel mai cutremurător. În cazul *momârlanilor*, datinile legate de acest rit de trecere sunt păstrate cu sfințenie. Așa cum mi-a spus și Cristina Ungur, o doamna din Bănița, în vârsta de 35 de ani: ***De când știi, astea or tot fost din străbuni. Așa o fost dintotdeauna, așa făceau bătrânii de când or fost ei.*** Am putea spune că înmormântarea în gospodăria momârlanilor din Valea Jiului a fost o modalitate de a nu înstrăina pământul (***ca să nu-i îndepărteze de casă***), în plus persoana decedată rămânând aproape de cei dragi ai ei, aflați în viață.

¹ Emil Cioran, *Îndreptar pățimaș*, Editura Humanitas, București, 1991, p. 50.

² Nicolae Dunăre et al., *Arta populară din Valea Jiului*, Editura Academiei R.P.R., București, 1963, p. 31.

Chiar și actualmente înmormântarea în gospodărie a momârlanilor se mai practică. Priveghiul are loc în camera decedatului (îmbrăcat în haine populare).

Mai toată lumea se ține acasă, că le e și mai ușor. Și bunicii soțului meu au stat aici, în casă, cu noi, unde i-am putut veghea. Bunica chiar de 1 mai a decedat, în somn. No, uite, dacă moare un bărbat, de exemplu, doar bărbații îl pregătesc, îl îmbracă și familia le oferă toate cele necesare. Dacă e femeie, tot așa...

Pe pieptul mortului, se așază o lumânare răsucită și împletită, numită *falie* și o farfurie. Gropașii (aceștia nu trebuie să fie rude apropiate) sunt 6 la număr, 4 care duc copârșeul, iar celelalte două persoane, crucea și capacul. În copârșeu, se pune un pumn de boabe de mac și un ou, pentru ca decedatul să nu *strigoieze*, sufletul fiindu-i ocupat cu numărarea acestor bobite de mac, iar oul ***ca să nu se întoarcă. Și ace, cuie, ca să nu devină strigoi.*** În sicriu, se mai pun bani (monede), ***așa, ca să fie de drum. Se va da de pomană tot ce se crede că va avea nevoie pe lumea cealaltă.***

Persoană interviuată: Cristina Ungur, Bănița, 35 de ani

Bibliografia

Cioran, Emil, *Îndreptar pățimaș*, Editura Humanitas, București, 1991.

Dunăre, Nicolae et al., *Arta populară din Valea Jiului*, Editura Academiei R.P.R., București, 1963,.

Fuga după Lole

Daria Laura Bârsan, email: dariafp@yahoo.com
Conservare și Restaurare, Anul II

Despre Fuga Lolelor din Agnita, orașul care se mândrește că se află în inima țării, s-au scris multe pagini, numele localității și cel al obiceiului ajungând să fie astăzi de nedespărțit. Deși mă trag pe jumătate din comuna săsească Nocrich, de pe Valea Hârtibaciului, iar mama a făcut școala în Agnita, am ajuns târziu să particip la această datină veche, a cărei faimă a trecut de mult granițele țării, odată cu sașii care o mai practică și astăzi în câteva localități din Bavaria¹. Așteptările de ani buni, de când îmi doream să văd tradiția, nu mi-au fost deloc înșelate.

Obiceiul datează² din 1689, când a fost menționat, pentru prima dată, sub denumirea de „Carnavalul breslelor” și are, la bază, o legendă frumoasă. Pe vremea când turcii au cucerit Agnita și s-au stabilit în cetate, îngrozindu-i locuitorii, o tânără curajoasă, pe nume Ursula, fiica unui blănar, s-a

îmbrăcat în zdrențe și piei de animale, și-a acoperit fața cu o mască înfricoșătoare și a ieșit în calea dușmanilor, pocnind din bici și sunând din talangă. Turcii, crezând că arătarea era chiar cel rău, s-au speriat și au fugit din cetate. De atunci se sărbătorește ziua Ursulei, Urzelntag. *Lolă*, regionalism care înseamnă *femeie urâtă și prost îmbrăcată*³, și-ar avea originea în cuvântul german *lallen* – a se bâlbâi, cu sensul de a vorbi de sub mască⁴. Obiceiul a fost întrerupt în 1941, la începerea celui de-al Doilea Război Mondial și reluat în 1969, la inițiativa lui Erhard Andree, fondatorul Muzeului de Istorie „Valea Hârtibaciului” din Agnita⁵. Apoi a fost întrerupt iar din 1991 până în 2008.

În timp, obiceiul a fost legat de organizarea breslelor, mai exact de momentul solemn în care se schimba starostele, iar membrii breslei mergeau în alai, până la casa noului staroste, să predea lada breslei, cu documentele. După ce, într-un an, lada a fost furată de altă breaslă, aceasta a început să fie păzită cu strășnicie, în timpul procesiunii, creându-se un lanț de oameni, legați între ei, care, pentru a fi și mai înfricoșători, se maschează asemeni Ursulei, pocnesc din bice și sună din talangi⁶.

¹ Mihaela Nevodar, „Datina lolelor în Agnita”, în *Țara Bârsei, Revista de cultură a Muzeului „Casa Mureșenilor”*, Nr. 10, Editura S.C. GRAPHICA PRINT S.R.L., Brașov, 2011, p. 64, <file:///C:/Users/User/Downloads/10-revista-Tara-Barsei-2011.pdf> (accesat la data de 28.05.2023).

² *Ibidem*, p. 61.

³ <https://dexonline.ro> (accesat la data de 28.05.2023).

⁴ Mihaela Nevodar, *op. cit.*, p. 62.

⁵ *Ibidem*.

⁶ Ilarion Bârsan, „Lolele din Agnita, o poveste veche care nu se termină”, în *Gazeta Hârtibaciului*, Nr. 163, S.C. GARAMOND TIPOGRAFIE S.R.L., Agnita, 2020, p. 4, <https://gazetahartibaciului.ro/wp-content/uploads/2020/02/Gazeta-Hartibaciului-2020-ianuarie-1-1.pdf> (accesat la data de 28.05.2023).

Iată ce spune domnul Ilarion Bârsan, un povestitor fără pereche, care a fondat Gazeta Hârtibaciului și care a prins datina și înainte de ultima ei întrerupere, în 1991:

Și de atunci lolele tot fug prin Agnita cu pretextul că alungă iarna sau duhurile rele sau pe amândouă, oricum cu mare tâmbălău, cu multă gălăgie și mai ales cu multă voie bună.

De fapt, după desființarea breslelor, fuga lor are drept scop să se distreze, să sune din talângi, să pocnească din bice și să le ofere agnițenilor o paradă frumoasă cu etalarea elementelor de breaslă, iar după paradă să treacă pe la casele gazdelor unde mănâncă gogoși și beau vin până se fac „lolă”. Apoi, după două ore de pauză, pentru revenire, se duc la bal unde se distrează, dansează, cântă și beau până se fac din nou „lolă”⁷.

Actualmente, obiceiul are loc în ultima duminică a lunii ianuarie și începe cu o paradă a lolelor, care traversează tot orașul. Procesiunea se oprește în fața primăriei unde, după câteva discursuri și predarea cheii, au loc reprezentații ale dogarilor, care învârt cercurile cu pahare pline de vin, cu o dibăcie și o ușurință ieșită din comun, fără să verse niciun strop. Tinerii își etalează frumoasele costume în timpul câtorva dansuri tradiționale săsești.

Doamna Ilse Nastea, unul dintre puținii sași care mai sunt azi în Agnita, mi-a spus mai multe despre obiceiul lolelor din zilele noastre, despre organizarea lor în găști și despre cum se continuă evenimentul, la încheierea paradei:

I.N.: Sașii făceau așa: deci, teoretic, într-un grup de lole, erau între zece până la cișpe adulți și împreună în acest grup erau soțiile, dacă vroiau să meargă și ele, sau copiii până la vârsta de 18 ani. Și își alegeau un semn de gașcă. Așa se și zice, adică îi efectiv gașcă, și fiecare își alege un semn. [A noastră] este una dintre cele mai vechi găști, iar semnul l-am moștenit : ursul. Unii au semnul de floarea-soarelui [...] nu e ceva un simbol anume. Pentru ce ai nevoie de semnul ăsta al găştii? Semnul ăsta este pus pe lângă mască. Cei din gașcă trebuie și ei să se recunoască unul pe celălalt, fiindcă tu nu vezi fața.

A.: Deci nu are legătură cu breslele, e doar un semn distinctiv.

I.N.: Da, exact. Sunt unii care au o mocăniță, un trenuleț. Fiecare gașcă își hotărăște semnul ăsta și este numa' pentru cei din grupul respectiv, ca să te recunoști.

⁷ Ibidem.

A.: Mai sunt bresle în Agnita?

I.N.: Nu. Adică noi am preluat, asta a fost și una din condițiile de a readuce în viață Fuga Lolelor. La început, ne-am înțeleș cu foștii

reprezentanți ai sașilor – cum să zic, eu îs săsoaică, dar nu știu câți sași mai sunt în Agnita – și noi am vrut, de fapt, ăsta era gândul celor care au organizat iară, să ducem tradiția mai departe. [...] De aceea, am și preluat toate regulile: parada arată breasla cizmarilor, breasla croitorilor, deci toate fostele bresle mari, dar noi facem chestia asta numai ducând tradiția mai departe.

A.: Câte lole aproximativ, dacă știți, mai sunt în Agnita? Diferă mult numărul lor, de la un an la altul?

I.N.: Numărul crește. Anul trecut, dacă țin bine minte, erau 270 de lole înregistrate. [...] Anul trecut, nu am participat [...], dar am avut două găști care m-o vizitat. Știi ce înseamnă vizitatul la o gașcă?

A.: Asta se întâmplă seara?

I.N.: Nu. După ce se termină parada. Adică noi, înainte de a fi ziua lolelor, noi, în gașcă, cu șeful de gașcă, stabilim pe cine vizităm anul ăsta. Parada, de

obicei, pe la 10.30 se termină și atunci aia înseamnă de fapt fuga lolelor. Tu, din paradă, fugi până la primul din gașcă care te-o invitat. Aici, tu ești pregătit cu masă pusă-n curte, majoritatea timpului stăm în curte. [...] Acolo, se mănâncă gogoși, se bea vin, rachiu, apă, și cântăm. La noi, în gașcă, cam 50% cântăm cântece săsești sau nemțești, fiindcă e o gașcă veche și oamenii ăștia mai știu cântecele. Se stă cam un ceas, un ceas jumate, după aceea te duci la următorul la care ai fost invitat, dar tot din gașca noastră. Chestia asta se face până la ora 17 sau 18, depinde când stabilesc ei că se termină Fuga Lolelor. După care, fiecare merge acasă și seara ne întâlnim, cu toții, la bal.

A.: Ați pomenit de gogoși: de când datează tradiția asta cu gogoși, cine se implică în pregătirea lor și, mai ales, de unde vine denumirea instrumentului cu care se servesc, *croampăna*⁸?

I.N.: [Înseamnă] clește. Deci eu am fugit, ca și copil, tata era într-o gașcă în perioada în care mai erau sașii aici și eu am participat ca și copil. În primul rând, toată lumea, toți sașii, în ziua de lole, făceau gogoși, fără cremă – se țin, poți să-i faci cu o zi înainte, în sensul ăsta – și ca să poți tu să servești. Și acuma fiecare face gogoși, și cei care nu participă cu nimica la lole. În ziua aia, cunosc foarte multe gospodine care fac gogoși, fiindcă zic: *Mă', când te duci și-i vezi pe stradă, parcă tot te ia pofta!*. Ca și lolă, tu ai cleștele în care se poate fixa gogoșa – [...] intră 3, 4 gogoși, depinde cât e de flexibil lemnul respectiv. Și dacă vezi un cunoscut sau un copil, noi din cleștele ăsta, ca lole, servim oamenii pe stradă. Dar, dacă te-ai întâlnit cu 4 persoane, nu mai ai nimica și atunci, în paradă, sunt 2 fete care au un cărucior de lemn și acolo sunt gogoși și, de acolo, noi putem să luăm.

A.: Am văzut că sunt, de obicei, foarte mulți copii care participă. Care a fost cea mai tânără lolă?

I.N.: Am avut lolă care a fost bebeluș. Copiii până la 10 ani sunt ținuti de lole mature. În paradă, să zicem că sunt 4 lole mature care se țin de bici și formează ca un țarc. Dacă sunt mai mulți copii, se mărește țarcul respectiv, care se face din bicele ținute. Copiii ăștia, cum sunt atât de mici, tu trebuie să-i ai sub control, să nu-i pierzi. De exemplu, am

⁸ Probabil din ger. *Krapfen*, care înseamnă *gogoasă* (n. aut.).

avut mame care au mers cu căruciorul, bebe îmbrăcat în lolă, și mergeau cu căruciorul, în interiorul paradei.

A.: Deci dorința de a continua și de a se implica există de la cele mai fragede vârste.

I.N.: Exact. Atâta timp cât participă părinții, automat și copiii participă.

A.: Cine mai face costumele, mai sunt meșteri locali?

I.N.: Mai sunt și croitori care fac, dar majoritatea își fac singuri. Îi de lucru, da' nu-i așa de complicat. De obicei, e un pantalon de salopetă alb, cum purtau zugravii, și cu o haină albă și, peste, o stofă neagră care se taie cu franjuri respectivi și se cos pe haină sau pe pantaloni. Măștile, iară, majoritatea și le fac singuri. Sunt încă meseriași care fac clopote, meșteri care fac bice.

A.: Care este cea mai frumoasă amintire pe care o aveți legată de această tradiție?

I.N.: Cele mai frumoase amintiri le am de când eram copil și fugeam, spun sincer. La început, era așa o chestie, ți-era frică, nu știai ce îs, cine-i acolo. După ce participi tu, e total altceva. Și acum, de când particip aici, în Agnita, de fiecare dată e frumos. Ne întâlnim tot aceiași, iar pentru mine, ca săsoaică, oricum este ceva deosebit. E și o chestie de suflet.

Așadar, obiceiul este dus mai departe cu devotament, dovedind încă o dată că omul sfințește locul, că un lucru bun, săsesc la bază, poate fi continuat de români, că spiritul comunității este mai viu decât oricând, chiar dacă bresele au dispărut. Lolele de toate vârstele poartă cu mândrie costumul și zâmbesc larg, de sub măști, mai cu seamă ademenitoare decât înfricoșătoare, căci te ispitesc la tot pasul cu gogoși aromate. Grea decizie, nu-mi vine să las din mână aparatul foto, dar nici gogoși nu pot refuza. Așa că mai pentru fotografii, mai pentru gogoși, mai degrabă fug după lole, decât din calea lor... Se zice că fuga e rușinoasă, dar e sănătoasă. A mea aș spune că a fost cu folos. O fugă de la care am plecat mai veselă, mai bogată în cunoașterea tradițiilor, dar și cu o colecție inedită de fotografii.

Persoană intervievată:

Ilse Nastea, Agnita, județul Sibiu, n. 1959

Bibliografie:

NEVODAR, Mihaela, „Datina lolelor în Agnita”, în *Țara Bârsei, Revista de cultură a Muzeului „Casa Mureșenilor”*, Nr. 10, Editura S.C. GRAPHICA PRINT S.R.L., Brașov, 2011, p. 61-66, <file:///C:/Users/User/Downloads/10-revista-Tara-Barsei-2011.pdf> (accesat la data de 28.05.2023).

BÂRSAN, Ilarion, „Lolele din Agnita, o poveste veche care nu se termină”, în *Gazeta Hârtibaciului*, Nr. 163, S.C. GARAMOND TIPOGRAFIE S.R.L., Agnita, 2020, p. 4, <https://gazetahartibaciului.ro/wp-content/uploads/2020/02/Gazeta-Hartibaciului-2020-ianuarie-1-1.pdf> (accesat la data de 28.05.2023).

<https://dexonline.ro> (accesat la data de 28.05.2023).

Sursa fotografiilor: arhiva personală

Tradiții

Practici și obiceiuri la praznicul Înălțării Domnului sau Ispas

Bucur Anca-Georgeta, email: ancageorgetabucur@yahoo.com

Studiul patrimoniului și Managementul Bunurilor Culturale, Anul II

La 40 zile de la Sfintele Paști, Biserica Ortodoxă sărbătorește *Înălțarea Domnului* și Ziua Eroilor. Sărbătoarea *Înălțării Domnului* – marcată cu cruce roșie în calendar – are mai multe semnificații, mai ales în lumea satului, unde practicile legate de această sărbătoare, precum și vechimea și modul de transmitere de la o generație la alta a acestora, ne îndreptățesc a le considera elemente vii ale patrimoniului cultural imaterial.

Care este simbolismul ieșirii credincioșilor din biserică la troiță, în localitatea Racovița, județul Sibiu, precum și simbolismul purtării în mâini a crenguțelor de leuștean sau a gustării cașului sfințit? Este o întrebare la care voi încerca să răspund în cadrul acestui articol.

Racovița este așezată în zonă de deal, aproape de versantul nordic al Munților Făgăraș, la poalele Vârfului Suru. Localitatea a sărbătorit anul acesta 580 ani de atestare documentară, cu mențiunea că așezările omenești în această zonă sunt prezente încă din neolitic, conform descoperirilor arheologice efectuate în zonă.

Un popas în biserica satului, de praznicul Înălțării Domnului, te duce într-o altă realitate, mai aproape de rădăcini, de strămoși. O mireasmă străină mirosului obișnuit de tămâie te îndeamnă la o analiză mai atentă a spațiului. Femeile, unele îmbrăcate în portul tradițional, poartă în mâini crenguțe de leuștean verde, adus de acasă. Liturghia se desfășoară fără grabă, cumva în afara timpului. „Hristos S-a Înălțat!”, „Adevărat S-a Înălțat!” sunt formulele de salut specifice acestui praznic, care se vor folosi până la Rusalii.

Ziua Eroilor coincide cu ziua Înălțării Domnului sau Ispasul și, de obicei, elevii Școlii Gimnaziale Racovița, îndrumați de profesori, susțin un moment literar în cinstea eroilor neamului. Slujba parastasului te umple de emoție și observi cum, pe multe fețe, se preling lacrimi pentru eroii satului, care au murit pe câmpul de luptă, înscriși, acum, în

rândul eroilor neamului. Lista numelor este inscripționată pe placa de marmură a monumentului, elevii o citesc, de fiecare dată, cu mult interes, întrebându-se, ca și mine, de altfel, dacă în neamul lor a fost vreun erou.

Ziua de mare încărcătură se continuă cu *ieșirea* la troiță. Steagurile bisericii – praporii – sunt scoși în față, credincioșii se îndreaptă, după rânduială, spre **troița dinspre apus**, urmând ca, de Rusalii, să se iasă la **troița dinspre răsărit**. Acest mers, în sens invers ceasornicului, este un indicator al ieșirii din timpul profan și al înscrierii într-un timp sacru, specific, de altfel, întregului rit ortodox.

Profit de acest mers pe jos spre troiță și le întreb pe câteva consătene despre însemnătatea purtării *leușteanului* (plantă aromatică) în ziua praznicului Înălțării. Am aflat că obiceiul este vechi, că dumnealor îl știu de când erau copile, dar că s-a pierdut o perioadă, iar acum, în prezent, s-a reluat obiceiul. Am aflat, de asemenea, că leușteanul este ținut la spate pe timpul slujbei din biserică, având rolul de a calma durerile de spate, iar crenguța ținută în mână, în timpul slujbei, se duce acasă, și se pune la poartă sau se așază în ușa grajdului pentru ocrotirea vitelor.

Ajunși la troiță, începe slujba sfințirii *Aghesmei mici*, pe masă fiind pregătit un vas cu apă, un mănunchi din spice verzi de grâu, legat cu tricolar și un vas cu anafură, iar altul cu caș proaspăt de oaie.

Mă surprinde înțelepciunea omului de la țară, care a știut să-și rânduiască viața în armonie cu tot ce-l înconjoară. Mănunchiul din spice verzi de grâu pregătit, în ajunul sau dimineața praznicului, din holda de grâu, precum și cașul proaspăt de oaie, oferit de o familie ce se ocupă cu creșterea oilor, au o simbolică aparte. Ele sunt aduse ca prinos la slujba de sfințire. Mănunchiul de grâu verde înlocuiește buchetul din busuioc, iar mănunchiul sau coronița de grâu sunt puse, după sfințire, la troiță, unde rămân timp de un an. Cașul adus pentru binecuvântare este împărțit, la final, credincioșilor, care consideră că, de azi începând (de la gustarea cașului sfințit la praznicul Înălțării), se pot scălda fără primejdie în apa râului. Îmi aduc aminte că, în copilărie, auzisem aceleași vorbe de la bunica mea, Maria, care avea grijă ca, într-o batistă curată sau, uneori, în palmele bătătorite de muncă, să aducă, cu grijă, câte o bucătică de caș sfințit nepoților. *Înălțarea Domnului* este o zi de taină și de bucurie. În minte, îmi încolțește teama dispariției acestei frumuseți. Pe drumul de întoarcere de la troiță, îl întâlnesc pe nea Iosif Maxim, în etate de peste 70 ani. La cursul de etnografie, am învățat cât de

important este să înregistrezi, la timp, fiecare răspuns, așa că iată-mă, din nou, cu telefonul în mână, și pornesc înregistrarea. Nea Maxim, ușor surprins de interesul meu de a-i pune întrebări legate de această zi, mi-a răspuns cu răbdare: „Praporii sunt duși de consilierii din comitetul bisericii, icoana [praznicului] este dusă de prim-epitrop – în acest caz, de către mine. Se merge pentru sfințirea crucii, a câmpului, că de aceea se face mătăuzul din spice de grâu. Altădată, se făcea coroană și se punea pe troiță. Crâsnicul, el se ocupă de coroană. Cașul, așa era înainte și se zicea: *Am luat caș, de acum putem face baie în râu, c-o venit căldura*. De Rusalii, se sfințește crucea din partea cealaltă de sat și se face mătăuz de porumb, tot așa se sfințește cu el. Se aduce și acolo caș”.

Sunt mândră de satul meu și mai ales de datinile pe care le păstrează pentru generațiile viitoare.

Urlăria și cucii – obiceiuri de *lertăciune* în zona Olteniței, județul Călărași

Ivașcu Constantina, email: constantina.ivascu@ulbsibiu.ro

Conservare și Restaurare, Anul II

Municipiul Oltenița este situat în sudul țării, „într-o zonă pitorească de luncă, la 2,5 km de confluența râului Argeș cu fluviul Dunărea”¹. Deși multe dintre tradițiile și obiceiurile locale s-au pierdut de-a lungul timpului, satele din jurul orașului meu natal mai păstrează o frântură din bogăția culturală de altădată. Așadar, prin acest articol îmi propun să aduc la lumină câteva dintre obiceiurile cunoscute de mine, care consider ca fac parte din patrimoniul cultural imaterial al acestei regiuni.

Aflată la începutul Postului Mare al Paștelui, o perioadă cu o încărcătură spirituală deosebită, ziua de „Lăsata Secului” este cunoscută local drept „lertăciunea”. După cum îi spune și numele, lertăciunea este un obicei creștin prin care oamenii se pregătesc pentru postul pascal, iertându-se unii pe alții și renunțând la orice conflict au avut în trecut. De asemenea, lertăciunea este un moment important și în viața orașului Oltenița, dar și în cea a satelor din apropiere, fiecare dintre ele sărbătorind acest moment al anului, prin obiceiuri similare.

Unul dintre aceste obiceiuri poartă denumirea de **Urlărie**. Urlăria este un obicei străvechi, practicat, cu precădere, în seara zilei de lertăciune. Întrebând-o pe mama mea, Aneta Ivașcu (n. 1961), în ce consta acest obicei când era ea copil, în satul ei de baștină – Stancea (sat aflat la 19 km de Oltenița) –, mi-a răspuns astfel: „se pregătea o prăjină înaltă, mai înaltă decât un arac de vie, să zicem, în vârful căreia se puneau două sau trei încălțări de cauciuc, încălțăminte veche, care se aprindea și ardea. Se striga, în jur, copiii mai mult: „Urlăria, Urlăria, la baba Maria!”. Era bucuria momentului, că ne adunam mai mulți și întotdeauna noi știam că acolo se va împărți ceva: ouă fierte, plăcintă, un pic de chec sau cozonac... Cam astea erau. Cele care împărțeau erau mereu femeile bătrâne”. Se strângeau de la două sau trei

case, la stradă, unde aprindeau focul și povesteau din evenimentele petrecute peste iarnă. Era un moment de apropiere. Potrivit mamei, la Urlărie participa întreg satul: „ne bucuram noi, copiii, dar se bucurau până și adulții...îmi aduc foarte bine aminte că era ca o zi de sărbătoare”.

În prezent, acest obicei a suferit schimbări notabile, iar în locul încălțărilor vechi, se ard cauciucuri de mașină uzate, transformând un obicei odată plăcut, într-unul dezagreat de majoritatea localnicilor, din cauza fumului și a gunoierului lăsat în urmă.

¹ Done Șerbănescu, *Momente din Istoria Olteniței*, Editura AGORA, Oltenița, 2009, p. 10.

Un alt obicei străvechi, din zona Olteniței, este și cel al **Cucilor**. Similar cu cel al „Kukkerilor” din Bulgaria². Legat de acest obicei, practicat de bărbați, mama mea își amintește o versiune simplificată, pe care ea a văzut-o atât în Stancea, cât și în Oltenița: „își puneau un ciorap gros pe față, decupat la ochi, nas și gură, că să nu îi recunoască nimeni. De multe ori, se îmbrăcau în haine femeiești, pături și ce mai aveau prin casă, sau mai purtau și câte o pălărie sau ceva în cap. Umblau cu nuiele în mână și loveau oamenii [...]. Noi, copiii, ne ascundeam de frică, dar ne și amuzam”. Obiceiul era împărțit în două părți: „...erau Cucii mici și Cucii mari. Cucii mici erau copiii și mergeau de Lăsatul Secului de carne, și Cucii mari (adulții) mergeau de Lăsatul Secului de Brânză”.

Existau, însă, și unii Cuci mai speciali. Astfel, am aflat că, la numai câțiva kilometri de orașul Oltenița, în satul Chirnogi, acest obicei încă mai este păstrat în forma sa tradițională. Costumul acestor Cuci este mai complex, fiind alcătuit dintr-o mască ce „poate să ajungă până la brâu, având chipul cât mai hidos, specifică zonei fiind coroana de pene de curcan”, spune Aurelian Cotoban, de la Muzeul de Istorie și Etnografie Locală Chirnogi, „iar, la brâu, poartă talange ce fac un zgomot asurzitor”. Restul corpului este îmbrăcat în alb: „vine cămașa albă, vine pantalonii albi și vine ciucurii pe ei”

(Adrian Miță, Cuc în vârstă de 15 ani, Chirnogi, despre costumul său).

De altfel, se spune că „există o obligație ca tânărul să se îmbrace în costumul de cuc timp de 7 ani, în caz contrar rămâne singur cuc toată viața” (Radu Marian, fost Cuc, 45 de ani, Chirnogi).

Cucii, costumați ca atare, se strâng, în dimineața de după noaptea de Urlărie, în două „tabere” (cunoscuți drept „Cucii din deal” și „Cucii din vale”), se duc în sat și „lovesc” oamenii, în mod simbolic, pentru a alunga duhurile rele. La final, cele două „tabere” se întâlnesc la mijlocul satului și dau „bătă-bătă” (Adrian Miță, 15 ani, Chirnogi), având loc un fel de confruntare între aceștia.

Pot spune că am rămas plăcut surprinsă să descopăr că, nu departe de orașul meu, este păstrat un obicei pe care îl credeam pierdut, cel puțin în această zonă. Astfel, deși aceste obiceiuri așa cum le știa mama mea în copilărie s-au schimbat odată cu trecerea anilor, țin să amintesc că ele încă mai sunt practicate, tot ceea ce trebuie să facem este să căutăm cu atenție.

Persoane intervievate:

Aneta Ivașcu, Oltenița (de proveniență din satul Stancea), jud. Călărași, n. 1961

Aurelian Cotoban, Muzeul de Istorie și Etnografie Locală, Chirnogi, jud. Călărași

Radu Marian, Chirnogi, jud. Călărași, n. 1975

Adrian Miță, Chirnogi, jud. Călărași, n. 2008

BIBLIOGRAFIE:

- Șerbănescu, Done, *Momente din Istoria Olteniței*, Editura AGORA, Oltenița, 2009.
- Vulcănescu, Romulus, *Mitologie Română*, Editura Academiei R. S. România, București, 1987.

² Romulus Vulcănescu, *Mitologie Română*, Editura Academiei R. S. România, București, 1987, p. 434.

Figura 1. Mască de Cuc din pene de curcan, din satul Chirnoși, aparținând lui Adrian Miță

Obiceiul Plugarului din Vad, județul Brașov

Nicoleta Vasilica Popa, email: nicoletavasilica.popa@ulbsibiu.ro
Conservare și Restaurare, Anul II

Mama mea, Doina Popa (n. 1960), de loc din satul Vad, județul Brașov (unde a copilărit), mi-a vorbit despre obiceiul Plugarului, din această localitate.

Mama, de când știi că există acest obicei tradițional?

Scumpa mea, eu m-am pomenit cu acest obicei. Poate tăticu', Dumnezeu să-l ierte, să știe de când a început acest obicei în sat. Eu știu că, de mică, în fiecare an, ne adunam la vale, să vedem Plugarul.

De ce se organiza acest obicei și ce însemna pentru sătenii din satul Vad?

Nu erau prezenți doar sătenii din Vad. Se adunau de prin toate satele din împrejurimi, din oraș, din Făgăraș. Toată lumea din împrejurimi se aduna la aceasta sărbătoare, care are menirea să aducă belșug, recolte bogate și noroc, în casele noilor căsătoriți, în anul acela.

Spune-mi, cum era ales Plugarul?

De obicei, Plugarul era ales ca fiind cel mai mândru și harnic din sat, care e mai capabil. Totuși, are o menire Plugarul și trebuie să o îndeplinească cu brio.

Țin minte că a fost a doua zi de Paști când am mers împreună în Vad, alături de copii, să le arătăm acest obicei străvechi și au rămas uimiți și curoși de ceea ce se întâmpla. Noi am văzut cum este cărat Plugarul pe grapă, îmbrăcat într-o haină neagră, lungă, cu un clop negru pe cap. Acesta era tot acoperit, împodobit cu legături din holde de grâu. Iar în urma lui, era un alai de feciori și mândre, îmbrăcați în costume populare, care cântau muzică populară. Așa, gătiți, și în ritmul muzicii, mergeau către valea care străbate satul. Era bucurie în toată regula!

Eu, când eram mică, mă speriam de Plugar, dar mi-a povestit tăticul că aduce prosperitate și noroc și apoi nu-mi mai era teamă de el.

De unde pornește Plugarul la drum și cum se obișnuiește să se pregătescă el pentru această tradiție?

Plugarul pornește de la gospodăria de unde locuiește. Porțile sale sunt deschise și primește feciorii și mândrele în curte. Mai întâi, se ascunde Plugarul și este căutat îndelung de feciori. Cine îl găsește primește, de la Plugar, o recompensă – o sticlă de rachiu. Apoi, feciorii îl împodobesc pe Plugar și pornesc la drum către vale... Plugarul stând în picioare – stă prionit într-o furcă și mai mulți feciori cară grapa pe umeri.

La vale, Plugarul face cu furca semnul crucii în apă și apoi se aruncă în apă, făcând din nou semnul crucii, prin mișcările trupului. Holdele se desprind de pe Plugar și acesta își umple clopul cu apă și fuge să stropească mulțimea, pentru un an îmbelșugat, dar i se fură grapa și trebuie să negocieze cu cetașii pentru recuperarea acesteia. Tinerii bărbați căsătoriți în acel an sunt luați în vale și udați pentru prosperitate. Aceștia trebuie să cinstească cetașii seara, la joc. Mult îmi plăcea când jucau hora, la final, și se dansau jocuri populare. Era numai bucurie și voie bună și oamenii se adunau cu sutele, să-i privească. Pe pod, pe lângă vale, tot satul era prezent la eveniment. Seara, tinerii cetași mergeau la joc și petreceau până seara târziu,

dansând jocuri populare. Sunt niște momente de neuitat pentru ei. Țin și acum minte când am participat, cât joc, câtă veselie și câte cântece populare am mai cântat.

Mă bucur că ai împărtășit cu mine aceste lucruri și că am participat, alături de copiii mei, la această tradiție, care se menține în timp, cu aceeași bucurie și originalitate. Sper să mai mergem împreună și să trăim bucuria acestei tradiții, iar copiii să ducă mai departe tradiția Plugarului.

TRADIȚII

Avrig – satul cu meteleaua și cele zece cete de feciori

Maria Sabău, email: maria.sabau@ulbsibiu.ro

Conservare-Restaurare, Anul II

M-am născut și am crescut în Avrig, localitate veche și pitorească de la poalele Munților Făgăraș. Copilăria mea este strâns legată de datinile și obiceiurile acestui loc și poate din acest motiv mă simt legată sufletește, dar sunt și mândră că fac parte din această comunitate.

În cele ce urmează, voi relata câteva lucruri interesante despre strânsul tinerilor în cete, la Avrig. Voi reda amintiri ale domnului Adrian Stoica (56 de ani), fecior la ceată în Avrig toată tinerețea lui și dedicat păstrător al tradițiilor locale.

Fotografia 1

După cel de-al doilea război mondial, în multe sate din partea sudică a Ardealului, existau, în funcție de mărimea localității, una, două sau chiar mai multe grupuri organizate de tineri bărbați, numite cete. Acestea aveau, inițial, rol de apărare a satului în caz de pericol de orice fel. Astfel, cetele au ajuns să ocupe un loc important în cadrul comunității. Aveau sarcini precise, aveau un loc anume de întâlnire și organizare și aveau susținere din partea celorlalți locuitori ai satului. Cetele erau mândria satului, iar la Avrig au existat nu mai puțin de zece cete în acea perioadă.

Intrarea în ceata, ca și multe alte tradiții păstrate cu grijă în cultura poporului român, avea o simbolică profundă. Parcursul acestei etape avea un caracter inițiativ, simboliza trecerea de la copilărie la maturitate. Intrarea în ceata se făcea la vârsta adolescenței, în momentul în care tânărul fecior avea puterea și îndemânarea „să aducă singur un car de lemne din pădure” (Adrian Stoica,

Avrig, n. 1967). La Avrig, ieșirea din ceata se făcea, de obicei, după căsătorie, aceasta fiind o altă etapă a vieții bărbatului matur. Însă, în caz de nevoie (când erau prea puțini membri în ceată), bărbații căsătoriți întregeau cetele, fiind denumiți „băbări”. Ceata se strângea duminica sau în zilele de sărbătoare, pentru organizare, fiind mereu pregătiți pentru a interveni în apărarea satului.

În timp, rolul de apărare, ce revenea cetelor, s-a diminuat, iar activitatea acestora a rămas tot mai strâns legată de sărbătorile creștine din timpul anului, cea mai importantă fiind cea a Crăciunului. Momentul în care ceata își începea activitatea intensă era în perioada din postul Crăciunului, când fiecare ceată era primită în casa unei „gazde”, aici fiind locul unde își desfășurau activitățile până după sărbători. În acest timp, tocmeau muzicanți și adunau proviziile necesare șederii la gazdă.

Avrigul a fost așezarea în care, spre deosebire de alte sate, tinerii feciori s-au organizat în zece cete, fiecare ceată reprezentând una din zonele satului. Astfel, după cum ne relatează Adrian Stoica, denumirile cetelor erau luate după numele străzii : Veștemeni, Pietrăreni, Micșănești, Susureni, Berghioieni și Bucșoieni (periodic, ultimele două cete menționate se mai uneau sub numele de Rogoaze), Cânepeni, Prundeni, Drăgănești și Gruieni.

Organizarea și ierarhia în interiorul cetei a avut mereu un caracter cazon, păstrându-se, până în prezent, regulile de organizare în stil militar: cei care veneau în ceată în primul an se numeau „frigărari”. Ei ajutau la treburile casnice, cum ar fi pregătirea mâncării pe lângă două-trei femei, mame ale feciorilor din ceată. În fiecare an, feciorii alegeau, în seara de Ajun, un nou conducător al cetei, numit „crășmar”, el fiind cel mai vrednic și mai apreciat între aceștia și cel care stabilea sarcinile fiecăruia. Cel al cărui cuvânt era mereu respectat era, cu siguranță, gazda, stăpânul casei. Un statut privilegiat în ceată îl aveau tinerii care urmau să plece în curând în armată, fiind numiți „răgute”. Cu fiecare an care trecea, statutul

feciorilor în cadrul cetei evolua, cei nou veniți luându-le locul *de jos*. Ceata era numai pentru feciori, „nu ca o discriminare a fetelor, ci ca o călire, o inițiere a tinerilor spre a deveni bărbați” (Adrian Stoica, Avrig, n. 1967). În acest timp, fetele aveau treaba lor, se adunau la șezători, unde, printre altele, făceau câte o pereche de ciucuri de pus la pălăria feciorilor. Fetele nemăritate din șezătoare erau invitate la dansurile și activitățile cetei, din zilele Crăciunului.

Adrian Stoica îmi spunea: „dacă mai aveai câte o drăguță prin altă ceată, mai primeai câte o pereche de ciucuri și de la ea, și ajungea șiragul de ciucuri [de la pălărie] până la mijloc”.

Fotografia 2

La Avrig, activitățile de Crăciun țineau cinci zile: totul începea în seara de Ajun, când fiecare ceata pleca la colindat, până spre dimineață, pe la toate casele din zona lor. Repertoriul cuprindea cinci-șase colinde, diferite de la o ceată la alta, unele mai greu, altele mai ușor de interpretat. Colindele erau transmise pe cale verbală, de la un an la altul, și erau exersate în zilele de dinaintea Crăciunului.

Adrian Stoica mi-a relatat, cu emoție în glas: „într-un an, târziu, în seara de Ajun, am ajuns cu colinda la casa unui bătrân. Ne-am așezat, roată, în fața ușii, ca să începem a cânta și l-am văzut pe moș, prin gemulețul de la ușă, cum moțăia pe scaun, la masă, îmbrăcat cu haine românești, așteptând ceata. Când am început să cântăm,

moșu’ s-o ridicat în picioare, și-o scos pălăria și o stat așa nemișcat până am terminat colindatul”. Observați cât respect aveau oamenii satului pentru credință, pentru tradiții și pentru tinerii feciori care, prin colinda lor, aduceau, în fiecare casă, vestea Nașterii Domnului.

Colindătorii erau primiți cu drag și cu bucurie în casele în care intrau și erau răsplățiți cu hencleș și pecie (carne afumată), iar, în semn de onoare deosebită, primeau, de la unele familii, un „colac pentru ceată” care, apoi, era atârnat, la vedere, în fereastra gazdei. Toate darurile adunate la colindat erau cărate de tinerei „mai răsăriți, dar necopți încă”, ce urmau să intre, la ceată, în anii viitori, acum fiind luați doar ca ajutoare ale *frigărarilor*. Ei erau numiți „*desăgari*” sau „*iepe*”.

În cele trei zile ale Crăciunului, feciorii, îmbrăcați în „hainele de duminică” – adică cele mai frumoase elemente de port popular pe care le aveau –, ieșeau mândri în cete, împreună cu fetele și muzicanții. Dimineața, mergeau la biserică, iar spre seară, se adunau în piața din mijlocul satului, pentru a juca și a fi admirați de întreaga comunitate. Întreg alaiul defila pe străzile satului, în ritmul muzicii și al strigăturilor specifice de ceată. Iată una dintre ele:

„Sus ai noștri Berghioieni

Că-n ia-sară mîncă cleni.

Mîncă cleni și beau rachiu

Și de frică tot nu știu.”

(Adrian Stoica, Avrig, n. 1967)

A patra zi după Crăciun, și ultima, era o zi mai specială, era ziua în care fiecare ceată pregătea ceea ce se numea **Meteleaua**, iar fetele se grupau în șezători, atâtea la număr câte erau și cetele de feciori, urmând ca aceștia să meargă în vizită la fiecare dintre șezători, pe rând, și să ia la joc, neapărat, toate fetele din casă. Urma o noapte lungă...

Meteleaua este un obicei specific Avrigului, se găsește doar aici sub această formă de manifestare aparte și constă în următoarele:

feciorii din fiecare ceată se costumau cu ce aveau la îndemână, în funcție de tema aleasă (aleasă în taină față de celelalte cete ale satului). Apoi, pe la amiaza celei de-a patra zi după Crăciun, ieșeau pe ulițe deghizați și însoțiți de tot felul de acareturi ingenioase, spre uimirea și amuzamentul consătenilor de toate vârstele, ce veneau să-i vadă.

Adrian Stoica își amintește: „când eram copil, feciorii nu se mascau. Doar își mânjeau fața cu funingine de pe ceaun sau din vatră. Doar unul sau doi se îmbrăcau cu o blană de urs, ieșeau pe uliță cu un ulcior cu funingine și încercau să mânjească oamenii care ieșeau să-i vadă”. Această ascundere a chipului în spatele unei măști apare în tradiția multor popoare, iar pe teritoriul țării noastre, se regăsește în ritualuri de sărbătoare sub diferite forme. Principalul motiv este credința în puterile magice ale măștii, aceasta având rolul de apărare împotriva spiritelor rele: „funinginea asta avea rol apotropaic”(Adrian Stoica, Avrig, n.1967). În timp, acest obicei a luat o altă formă, devenind un fel de „teatru popular”, organizat în niște scenarii alegorice de satiră, pe diferite teme, specifice vremii. În funcție de complexitatea temei alese, se regăsește în ritualuri de sărbătoare sub diferite forme. Principalul motiv este credința în puterile magice ale măștii, aceasta având rolul de apărare împotriva spiritelor rele: „funinginea asta avea rol apotropaic”(Adrian Stoica, Avrig, n.1967). În timp, acest obicei a luat o altă formă, devenind un fel de „teatru popular”, organizat în niște scenarii alegorice de satiră, pe diferite teme, specifice vremii. În funcție de complexitatea temei alese, se costumau toți feciorii din ceată sau doar câțiva dintre ei. Temele erau diverse și ingenios puse în scenă: Primăria, Poliția, Atelierul de reparat televizoare, Pușcăria, personaje din basme și multe altele. După trecerea alaiului alegoric, spre seară, se încheia șirul zilelor de sărbătoare, cu jucatul fetelor din șezători până spre dimineață, înainte de cântatul cocoșului, când se aprindea câte un foc mare de lemne, la o răscruce de drumuri din zona fiecărei cete, focul având, de asemenea, semnificația de ardere a răului și purificare. Astfel, se încheia Crăciunul...

La întrebarea mea referitoare la numărul cetelor care mai există, în prezent, la Avrig, răspunsul domnului Adrian Stoica a fost: „Dureros! În ciuda eforturilor susținute ale unor oameni din comunitatea locală implicați în păstrarea tradițiilor, tinerii sunt tot mai puțin atrași spre obiceiurile de altă dată. După anul 2000, numărul cetelor a tot scăzut cu fiecare an, iar în ultimii ani doar vreo două cete s-au mai adunat, dar și acestea nu cu toată activitatea, doar cu colindatul... Suntem în pericol de a pierde aceste obiceiuri care fac parte din noi, din trecutul nostru, din identitatea noastră națională... Dar eu trag speranța că ele vor renaște din propria cenușă, ca pasărea Phoenix, și ofer tot ajutorul meu tinerilor care nu își lasă în uitare rădăcinile”.

Articolul de mai sus s-a conturat cu ajutorul domnului Adrian Ionel Stoica, 56 de ani, Avrig. Domnul Stoica este absolvent de studii superioare în Etnografie, profesor de dans, fondator al Ansamblului Folcloric „Purtata Avrigului” și un înflăcărat luptător pentru păstrarea și revigorarea tradițiilor și obiceiurilor populare locale. Pe această cale, doresc să îi mulțumesc pentru amabilitatea de a împărtăși cu noi aceste amintiri prin interviul acordat. Mulțumesc și doamnei Maria Grancea pentru amabilitatea dumneai de a-mi pune la dispoziție fotografia pentru prezentul articol.

Webografie:

Maria Grancea, *Povești din Avrigul meu frumos*, <https://ucasipovestile.wordpress.com/author/ucasi-povestile> (accesat în data de 22.05. 2023)

Surse foto:

Grancea Maria, arhiva personală

<https://www.facebook.com/ucagrancea> (accesat în data de 22.05.2023)

Hodăițatul la Șoroștin, județul Sibiu

Nicolae Văcar, email: nicolae.vacar@ulbsibiu.ro

Studiul Patrimoniului și Managementul Bunurilor Culturale, Anul II

În copilărie, vacanțele mi le petreceam la bunicii din partea mamei, în satul Șoroștin. În una dintre vacanțe, am fost la *Hodăițat* – cum se spunea acolo (în satul vecin, Țapu, i se spunea *Sălita*). Am fost impresionat de „spectacolul” dinaintea începerii Postului Mare, în care feciorii din sat învârteau, deasupra capului, șomoioagele în flăcări – realizate din cârpe înmuiate în motorină sau păcură, bine legate cu sârmă, la capătul unui băț sau a unei sârme mai groase –, strigând fel de fel de lucruri hazlii. Alți feciori, din alt loc, le răspundeau tot în același fel.

Domnul Traian Suci (n. 1961), din Șoroștin, mi-a vorbit despre acest obicei din sat.

T. S.: Duminica se lasă Postul Paștilor... Noi, copiii, știam, no, auzeam, de la părinți, că se lasă post de Paști. Înainte cu două săptămâni, mergeam și adunam lemne. După ce veneam de la școală, mergeam până în pădurea Cracii și veneam cu câte-o rudă. Copiii de clasa a IV-a, a V-a, a VI-a, până la a VIII-a, mergeam – da’, deja, de la VIII-a, erau așa, șefi. Da’, așa,ăștia mici mergeam până în pădurea Cracii și veneam cu câte-o rudă de lemne, așa, după noi, târâind. *No, azi am adus atâtea, mâne mergem iară!* Iar adunam, că n-aveam de unde, din altă parte, că nu erau... Și le tot puneam grămadă. [...] Și tot puneam, tot puneam... Noi, de pe partea asta, făceam la râpă, și la râpa Cracii. Alții – Bianu și... – făceau aicea, în coastă. De pe ulița Bienilor, mereau în coasta aia mare și, no, mereau o săptămână, căram câte-o cloambă de-acolo, din pădure, și veneam și-o puneam aci. După câțiva ani, ne-am orientat și în alte direcții... cu cauciucuri de la tractoare, cauciucuri uzate, că ălea ardeau mai tare, făceau foc mai mare și, de acolo, luam focul la hodaiță.

Da’ stăteam așa, la distanță unu’ de altu’, să nu sară flacăra pe noi...

Sara, când mergeam, duceam cartofi acolo, cu noi, îi făceam în jar. Da’ nu băgam cartofii când făceam focu’, numa’ pe la jumătate, că prea ardeau, apăi nu-i mai găsam. Erau ca ouăle ălea de cărbune, cum să găsau odată. Și, când începeam, toți stăteam. Ne uitam cum strâga natu’: *Mă, lasă să înceapă aia, ca să zăcem noi mai mult!* Erau multe lucruri așa, interesante, ca copii, știi? Că începeau și strâgau, no [strigau diferite fapte urâte făcute de anumiți membri ai comunității; se credea că, astfel, vor fi iertați și purificați].

Nu să-ntâmpla să hie dușmănie sau supărare, că s-o strâgat, nu!

Când începea de să găta focu’, nu mai era flacăra mare, începeam să căutăm cartofii. Scoteam crumpenele, apăi care erau făcute, erau făcute. Care nu, așa le mâncam! Apăi vineai cănit pe față, de vai de mine! [...] Toți duceau câte tri-patru cartofi.

Noaptea, cine avea lanterne atunci? N-avea lanterne. Într-o cutie de conserve, de aia de mazăre, băga cenușe și-i făcea o toartă de sârmă și puneă o țâr’ de petrol – de unde motorină? Era petrol la magazin. Puneă o țâr’ de petrol: „*Mă, când plecați de acolo numa’ aprindeți ăstea, măi, s-aveți pe drum!*”. [...] Cu hodăițatu’? Asta era sara. Pe la 10, la 11, atunci să găta. Aprindeam cutiile ălea, ca s-avem lumină pe drum, să nu ne-nchiedecăm (râde). Și-aveam lanternă...

Iată un obicei încă viu la Șoroștin.

Prof. univ. dr. Ilie Moise la 75 de ani

Viorel Fleșer, e-mail: viorel.fleser@ulbsibiu.ro
SPMBC, Anul II

Născut în data de 13 februarie 1948, la Cut, județul Alba, domnul profesor Ilie Moise este doctor în filologie (folclor literar) al Universității „Babeș Bolyai” din Cluj-Napoca, cercetător științific I la Institutul de Cercetări Socio-Umane din Sibiu al Academiei Române și redactorul-șef al publicației „Studii și comunicări de etnologie” – periodic al Academiei Române –, profesor de folclor și etnologie la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu și fost director al Teatrului de Stat Sibiu.

L-am cunoscut pe domnul profesor încă din școala generală, prin intermediul scrierilor domniei sale. Cu ocazia primelor mele vizite la biblioteca din Cut, de puțină vreme deschisă (2006), am fost bucuros să descopăr faptul că cineva se ocupă de moștenirea culturală a localității. Printre primele volume împrumutate de mine a fost periodicul „Studii și comunicări”, tomul al V-lea. La pagina 299, începea studiul „Cutul – eșantion de cultură și civilizație tradițională românească”, un studiu de care am fost fascinat. În anul 2021, student fiind în anul I, la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu (specializarea Studiul Patrimoniului și Managementul Bunurilor Culturale), am avut onoarea să-l întâlnesc pe domnul profesor, iar acum, în 2023, să-i solicit un interviu pentru „Revista de Antropologie Culturală”.

V.F. Cum s-a născut dragostea pentru cercetarea etnografică în ceea ce vă privește?

I.M. De când mă știu am admirat frumosul, fie el de natură materială (ceramică, sculptură tradițională, icoane, elemente de arhitectură etc.) sau spirituală (cântece și poezie populară, obiceiuri specifice lumii rurale). Probabil m-am născut și cu o anumită sensibilitate vis-a-vis de elementul frumos, care m-a împins, de timpuriu, spre poezia și arta țărănească, în mijlocul căreia am văzut lumina zilei. Ca elev am fost impresionat de inițiativa profesorului Corneliu

Codreanu de a realiza un muzeu sătesc în laboratorul școlii din Cut, unde a adunat cele mai reprezentative elemente de artă populară din sat: mobilier, ceramică, icoane etc.. În clasa a IV-a, într-o excursie la Muzeul Brukenthal din Sibiu, am descoperit modelul urmat de profesorul nostru – interioarele țărănești din Drăguș și Cața, din cadrul expoziției permanente din muzeu. Mai târziu, întâlnirea cu Muzeul din Sebeș mi-a întărit convingerea că aș putea face și eu ceva în acest sens. Ocazia s-a ivit în clasa a IX-a, când bibliotecarul liceului m-a capacitat să culeg folclor din Cut, în vacanța de iarnă, pentru a participa la un concurs organizat de Casa de Creație a Regiunii Hunedoara. Într-o singură zi, am cules, de la bunica maternă, 81 de cântece populare care mi-au asigurat obținerea premiului I și debutul în culegerea *Cântecele noastre* – Deva, 1969. De atunci am început să culeg folclor, dar și să colecționez icoane pe sticlă, și încă nu m-am oprit.

V.F. Care a fost parcursul dumneavoastră profesional?

I.M. Parcursul meu profesional a început, după cum ți-am spus, în anii de liceu, în urmă cu vreo șase decenii, a continuat la Cluj, în timpul „Facultății de Filologie” (1967-1972), când cercetarea începe să îmbrace haină științifică, apoi... după absolvire, a devenit meserie: metodist cu probleme de literatură și folclor la „Casa de Creație a județului Sibiu”, cercetător la „Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu” și profesor de folclor și etnologie la universitățile din Sibiu și Alba Iulia. Am tipărit, între timp, vreo 30 de volume de autor și am publicat peste 200 de studii și articole de specialitate.

V.F. Care au fost persoanele care v-au marcat destinul profesional?

I.M. Mai întâi ar trebui să amintesc numele lui Petru Ardeu, directorul „Casei de Creație a Regiunii

Hunedoara”, care m-a debutat, în anii '60 ai veacului trecut, în volumul „Cântecele noastre”; apoi coordonatorul și inițiatorul primei monografii a satului nostru, dr. Ioan Brate din Cluj, care a avut o încredere totală în calitățile mele de cercetător considerându-mă, încă din studenție „cel mai destoinic cronicar al Cutului”. Au avut, de asemenea, încredere în mine profesorii Dumitru Pop și Ion Șeulean de la Universitatea din Cluj, Gheorghe Pavelescu și Cornel Irimie din Sibiu, Mihai Pop și Nicolae Constantinescu de la București și Vasile Adăscăliței de la Iași. Toți și fiecare în parte mi-au fost magiștri și, la un moment dat, mi-au marcat evoluția profesională.

V.F. Vă mai amintiți care a fost prima persoana intervievată, în cea dintâi cercetare de teren?

I.M. Nu o voi uita niciodată pe Măria Fiului din Românași (Sălaj), pe care am intervievat-o în toamna lui 1968, în cadrul celei dintâi culegeri de folclor organizată de „Facultatea de Filologie” împreună cu dascălii și studenții de la Conservatorul din Cluj. De la ea am cules o variantă de excepție a Mioriței, intitulată „Fata de maior”. Am revăzut-o în 2001, când avea 83 de ani.

V.F. Unde ați realizat cele mai interesante cercetări?

I.M. Memorabile... pentru mine au rămas două: Sălaj-1968 (Românași-Poarta Sălajului-Pustă-Ciumărna) și Cârțișoara (Sibiu) – 1973. Ultima a fost coordonată de dr. Cornel Irimie, directorul Muzeului Brukenthal, ctitorul Muzeului ASTRA din Sibiu... ultimul asistent al profesorului Dimitrie Gusti.

V.F. Dintre cărțile dumneavoastră, care a fost cea mai de succes?

I.M. „Butea junilor”... tipărită în două ediții (1976 și 1977), într-un tiraj de 6000 de exemplare (1000+5000), epuizate încă din 1978.

V.F. De ce este important să cunoaștem patrimoniul cultural?

I.M. Deoarece patrimoniul cultural ne oferă argumente științifice privind vechimea rădăcinilor noastre, ne asigură identitate în context european.

V.F. Ce sfaturi ați da unui tânăr care începe o cercetare de teren?

I.M. Să se documenteze serios înainte de a începe cercetarea de teren, să știe totul despre satul sau zona care urmează să fie investigată. Restul... vine de la sine... ordinea, disciplina, rigoarea.

V.F. Vă rugăm să transmiteți un mesaj către tânăra generație.

I.M. Tânăra generație, îndeobște studenții, să se aplece cu multă responsabilitate asupra culturii și civilizației tradiționale, singura care ne vorbește despre elementele care ne fac recognoscibili în Europa și în lume. Eu cred că primenirea spirituală și materială a poporului român se poate realiza doar pornind de la aceste elemente, deoarece folclorul și etnografia țin de cele mai profunde straturi ale ființei noastre culturale.

FOTO: Profesor dr. Ilie Moise

FOTO: Ilie Moise primind titlul de Ambasador Cultural al județului Alba

FOTO:Viorel Fleșer și domnul profesor dr. Ilie Moise

SĂ DESCOPERIM PERSONALITĂȚI DIN DOMENIU

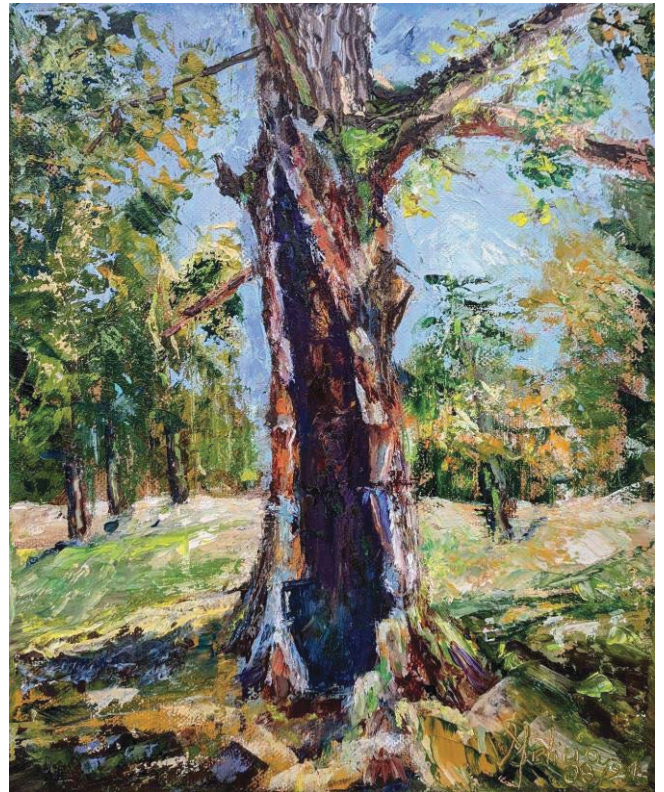
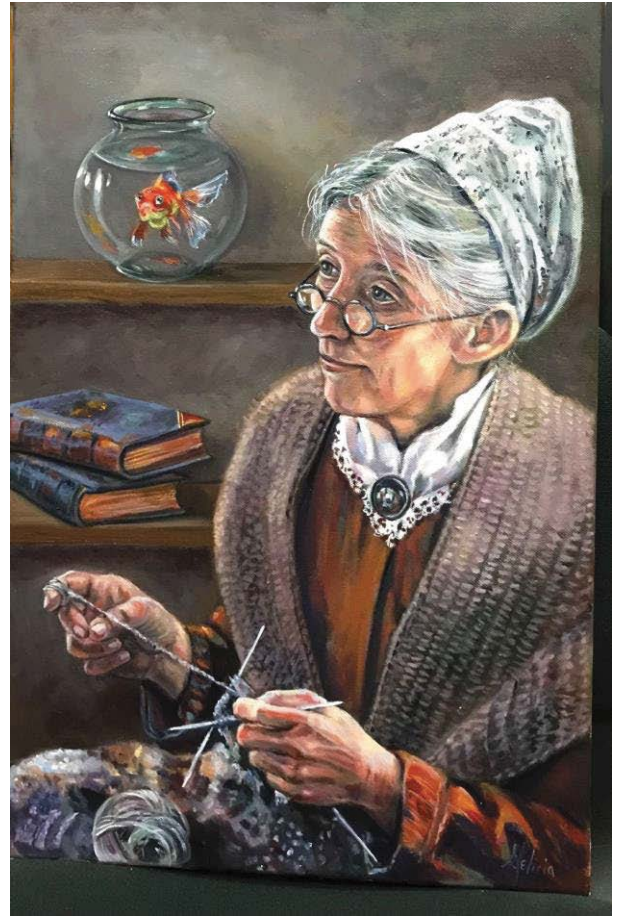
Lucrări din arhiva personală

Felicia Drăghici

„Furișatul pe înserat” este un tablou pe care l-am pictat în anul 2019, cu ocazia sărbătoririi centenarului Marii Uniri. Este un tablou legat de tradițiile și obiceiurile noastre și inspirat de povestea „Fetița cu felinarul”. Tabloul înfățișează o scena în care o fată de la țară ține un felinar în mână, pentru a putea să iasă pe furiș, seara, din casă.

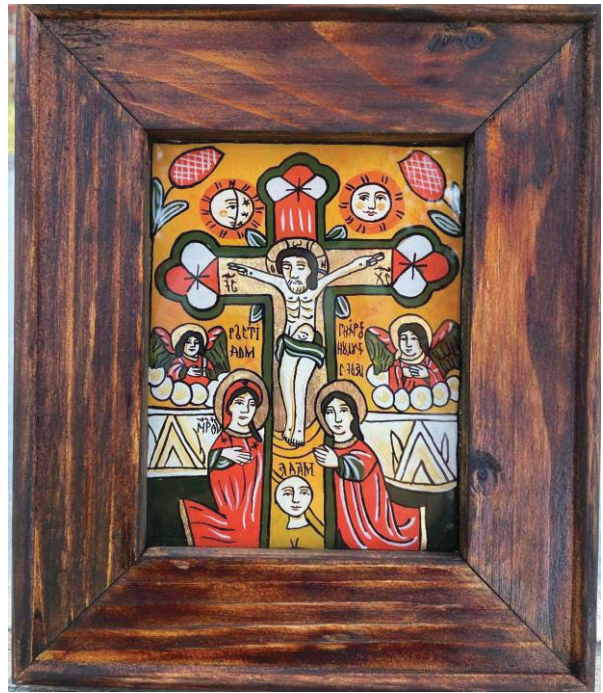

Roxana Matulescu

Constantina Ivaşcu

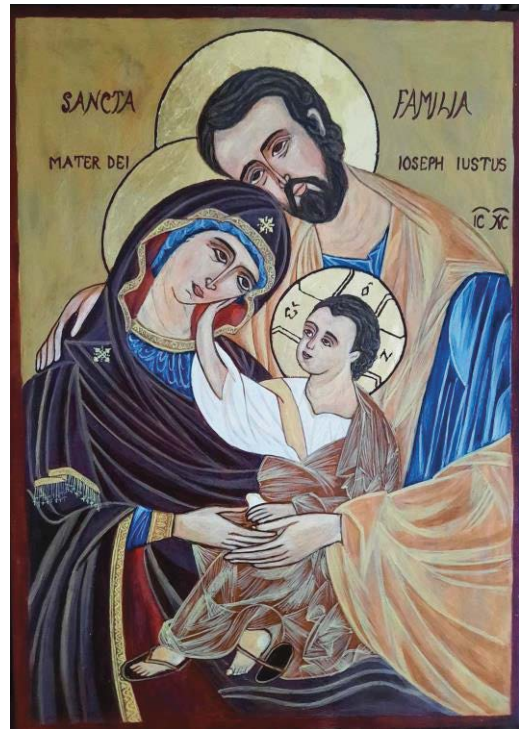

Anca-Alexandra Mihăilescu

Daria Bârsan

Alexa-Nicoleta Dicu

Maria Sabău

Laura Cornea

În loc de concluzii...

Cu bucurie, lansăm un nou număr al Revistei de Antropologie Culturală – revista cu numărul 6 –, anul acesta când sărbătorim 20 de ani de la adoptarea *Convenției de la Paris pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial*. Această revistă studențească încearcă, printre altele, și să sensibilizeze studenții și publicul larg cu privire la importanța patrimoniului cultural și, implicit, a patrimoniului cultural imaterial (PCI) – un patrimoniu, viu, intangibil, fragil, volatil, o formă blândă de moștenire.

Revista de Antropologie Culturală contribuie la salvagardarea (menținerea în viață) a acestui tip de patrimoniu, prin: identificarea, documentarea, cercetarea, promovarea, punerea în valoare, transmiterea unor elemente de PCI. Sensibilizarea oamenilor este un mijloc de a-i încuraja să recunoască valoarea PCI și să-l mențină în viață.

Revista din acest an conține **21** de articole, cu subiecte originale, realizate de studenții din anul II, de la specializările *Conservare-Restaurare, Studiul Patrimoniului și Managementul Bunurilor Culturale și Istorie*, din cadrul Departamentului de Istorie, Patrimoniu și Teologie Protestantă, Facultatea de Științe Socio-Umane, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu. Articolele din acest an sunt împărțite în **șase** tematici: *Credințe și superstiții, Povestea lucrurilor, Povești de suflet, Rădăcini, Rituri de trecere, Tradiții*.

Articolele prezintă subiecte foarte interesante, care sperăm să vă surprindă și să vă bucure. Studenții, la prima lor cercetare de teren, au descoperit detalii interesante legate, îndeosebi, de patrimoniul lor cultural imaterial. Majoritatea articolelor prezintă elemente legate de acest tip de patrimoniu.

La rubrica *Să descoperim personalități din domeniu*, suntem bucuroși și onorați să prezentăm un interviu cu domnul Profesor univ. dr. Ilie MOISE la 75 de ani, o personalitate-reper a etnografiei românești, cu care Sibiu se mândrește.

Partea a doua a publicației noastre cuprinde minunate lucrări artistice ale talenților noștri studenți.

Felicitări membrilor comitetului de redacție (anul acesta format din studenți de la toate cele trei specializări amintite mai sus), autorilor de articole și mulțumiri speciale Dariei Bârsan, Feliciei Drăghici, Constantinei Ivașcu, Ancăi Mihăilescu, cele care au realizat frumoasa grafică a RAC 6. Vă invităm să descoperiți Revista de Antropologie Culturală nr. 6, pentru care îi felicit, din toată inima, pe studenți! Bravo!

Mulțumim tuturor celor care ne-au susținut în demersul nostru. Mulțumiri Doamnei Profesoare Sultana Avram pentru susținerea constantă.

Menționăm faptul că Revista de Antropologie Culturală poate fi citită și în format electronic la: <https://magazines.ulbsibiu.ro/rac/> alias <https://reviste.ulbsibiu.ro/rac/ro/>

Lect. univ. dr. Maria Șpan

